

*Solig sommardag i byn.*

*Foto Per Söderbäck*

## Midsommaren – med vaka i nätterna tre

I min hemby, Gutanäs på Nuckö, firades midsommar enligt en ganska fast ritual som tillämpades ännu under melankristiden. I huvudsak var den väl densamma i andra byar. I centrum stod givetvis midsommarbrasan (mitsomarsajdn), som hos oss förlades till Äingegårda. Det var ett naturskönt område strax nedanför byns åkrar intill skogsbrynet. Åt öster böljade hela Nucköslätten med ljung och ängsblommor. Gutabornas midsommareld kunde ses tvärs över slätten av sutlepborna 5-6 kilometer därifrån.

För byns pojkar började midsommarhelgen redan kvällen före midsommarafton. Det var nu ris och ved som skulle samlas till brasan. Någon

ställd häst och höskrinna (häikårg) till förfogande och ekipaget skramlade från gård till gård med en skara pojkar i släptåg. Man började redan smaka på midsommarölet och gjorde sig ingen brådska, förde långa samtal i varje gård, särskilt om det fanns flickor att prata med. När rundan var fullbordad var det oftast morgon. Ris och ved plus en tom tjärtunna kördes under natten till Äingegårda. Det kunde uppstå stort spektakel när höskrinan väl var tömd och hemfärden till byn började. Man trängdes i skrinan under sång och högljutt tal till förargelse för folk som ville sova.

Midsommaraftonen var arbetsdag och även av nattsuddarna krävdes ett

vanligt dagsverk. Fram till 6-tiden på eftermiddagen pågick de olika göromålen och först därefter var det dags för det efterlängttade bastubadet, då man masserade sina muskler med mitsomarskåstn (björkkvast) och kanske avslutade badet med en kanna öl. Kvällsvarden bestod i allmänhet av korngrynsgröt med surmjölk, nybakat vetebröd (mitsomarskakobre), nykärnat smör, ost (även mitsomarsustn var hemlagad), rökt fisk. Till stämningen av fest bidrog de nyskurade golven och ungbjörkarna som man placerat i stora hinkar eller såar litet varstans i rummen.

Pojkarna fick inte glömma sig kvar vid matbordet. Det gällde att ge sig

# KUSTBON

ORGAN FÖR  
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare: *Hugo Mickelin*

Redaktör: *Edvin Lagman*

Redaktionssekreterare:

*Maria Broman*

I redaktionen: *Göran Treiberg,*

*Tomas Dreijer*

Red. och exp. Vikingagatan 25

113 42 Stockholm

Svenska Odlingens Vänner postgiro:

35 13 11 - 6

Tel. 32 48 78

*Kustbon utkommer 1979 med  
fyra nummer*

*Prenumerationspris 1979 30 kronor*

Annonspris 1/1 250:-, 1/2 130:-,

1/4 65:-, 1/8 40:-

Förlovnings-, vigsel- och

födelseannonser 10:-

Dödsannonser 60:-

ISSN 0345-6706

Civiltryckeriet, Köping 1979

## SOV-ARKIV

### OCH EXPEDITION

Vikingagatan 25 113 42 Stockholm

Tel. 08/32 48 78

Öppet för allmänheten

tisd., onsd., torsd kl. 9 - 12

## Innehåll

Midsommaren - med vaka i nätterna tre av <i>Elmar Nyman</i>	1
Kustbon - för vem? av <i>Elmar Nyman</i>	3
Midsommarbålet därhemma av <i>Arnold Lindgren</i>	3
Kallelse till hembygdsdag	4
Ur vår historia av <i>Edvin Lagman</i>	5
Säljakten på Runö av <i>Tomas Dreijer</i>	7
Hembygdsön Ormsö av <i>Lars Lindström</i>	8
Medicinalväxter i folkligt bruk av <i>Anton Vesterberg</i>	9
Johan Blomman och regalskeppet Wasa av <i>Hugo Mickelin</i>	9
Runöträffen av <i>Hugo Mickelin</i>	10
På årsmöte av av <i>Viktor Aman och Ronnie Ericson</i>	11
Hundra år sedan Sigurd Curmans födelse av <i>E.L.</i>	12
S.O.V:s nya styrelse	12
Esto 80 - esternas världsfestival av <i>Hugo Mickelin</i>	13
Maria Lindström in memoriam av <i>John Lindström</i>	13
Ett levnadsöde av <i>Alexander Tegelberg</i>	14
Carl Blees av <i>Edvin Lagman</i>	15
Ensamhet. Dikt av <i>Carl Blees</i>	15
Med Barbara österut av <i>Edvin Lagman</i>	16
Familjenytt	18
Bemärkelsedagar	19

iväg till Äingegårda i tid för att ordna med brasan (mitsomarsstacken). Tjærtunnan med vedklabbarna (i allmänhet rätt långa - "båkaveshaljar") skulle fästas vid en lång stång (mitsomarsstånge) och eventuellt skulle veden också dränkas med fotogen (må petroleum), riskärvarna ordnas i cirklar runt stången, torr näver anskaffas liksom stänger som skulle användas för att tända tunnan. Kanske blev man också tvungen att rusta till platsen runtomkring mitsomarsstacken, så att folk inte skulle snubbla under dansen.

När det redan började skymma, framåt 10-tiden, kom flickorna och oftast även en del gifta män. Det var sällsynt att äldre människor eller gifta kvinnor kom till brasan. Ibland kom också några utsocknes. Tjänstefolket från Prästgården var i allmänhet på plats och någon gång kunde fint folk från Reval vara med. Det var sådana som besökte släktingar över helgen. Tjærtunnan tändes under djup tystnad. Några prestigeladdade ögonblick följde - skulle lågan flamma upp med detsamma eller måste man skaffa mer näver? Oftast hade arrangörerna tur och ett engagerat sorl utbröt. Under den närmaste halvtimmen var de flestas blickar riktade uppåt mot tunnan. Tills vidare var det bara den som brann och det gällde att vara med när den trillade ner i stacken av ris. I det ögonblicket ålåg det alla att skrika och hurra allt var lungorna förmådde. Brasan skulle nu underhållas och fick inte brinna ner för hastigt - den måste hållas vid liv åtminstone till 1-2-tiden på natten. Det var i allmänhet småpojkar- nas uppgift att passa på elden, att slänga dit ris och kvistar som de undan för undan hämtade från skogen.

Vid brasan anordnade man ringlekar, dansade, pratade och slogs med mygg. Redan för 60-70 år sedan dansades svenska ringlekar i svenskbygden. En del estlandssvenska lärare hade vid seklets början varit i Sverige på folkhögskolekurser och lärde ut sina nyvunna kunskaper, bland annat i konsten att "gära ringlajkar". Mera ålderdomliga var nog de toner som strömmade ut ur det tvåradiga bälgaspelet. Till repertoaren hörde krakovjak, spadespan, polka, vals, labajal och möjligen vingärka. Vad gjorde det att musikanterens fingrar snubblade, att

tonerna i basen hela tiden var desamma eller att någon klaff fastnat och bölade med som i säckpipan. Anspråken på underhållning var ju så oändligt små. Några år efter första världskriget förekom vid midsommarbrasan också ett slags fyrverkeri. Vid sin reträtt hade ryssarna lämnat efter sig mängder med patroner och krutrör (krutrajar) och annat som smällde. Pojkarna var mycket stolta över sitt smålfyrverkeri, som främst var avsett till att skrämna flickorna.

När brasan tillåtits slockna var det äntligen dags för några timmars sömn. Traditionen bjöd att de ordinarie vallbarnen skulle sova ut på midsommar- dagens morgon. Men kreaturen måste i vall redan klockan 4 och det ålåg gårdarnas flickor att vikariera. Framåt klockan 9 fick de avlösning. Då kom de ordinarie vallarna. Nu blev det bråttom med frukost (måresvord) och klädbyte. Ty klockan 10 började högmässan och det var minst 2 kilometer till kyrkan. Ofta måste man springa hela sträckan. Det passade sig ju inte att komma in i kyrkan när orgeln redan hade börjat tuta.

Man kan undra hur många som sedan lyckades hålla sig vakna under den långa högmässan. Så snart kyrkklockorna ringde ut började språngmarschen hem. Till välbehövlig vila? Ingalunda. Man åt middag, utträttade hushållsgöromål och skyndade sedan tillsammans med övriga ungdomar till Linorkorse, en glänta i skogen, där dansen började klockan tre på midsommar- dagen. Med samma speleman och samma repertoar som natten innan!

Hem från Linorkorse kom de unga vid 7-tiden. Kvällsvard (kojlsvord) åts, olika göromål följde, bl.a. förberedelser för nästa dag. Man hängde in söndagsstassen i klädesboden (spikarn), drog på sig vardagsdressen och gick vid 12-tiden på natten med lien över axeln till Präst-hlätinge för att med slätterarbete göra avbetalning på räntan till prästen-godsägaren. (Gutanäs var kyrkby. Denna ordning gällde fram till 1919.) Under 3-4 nattliga timmar skulle ett helt tunnland (tunnsticke) mejas av. "Hlätingshlå" var ett obligatorium varje år dagen efter midsommar- dagen. När Hlätinge var avklarad fortsatte arbetet för prästens räkning på ett annat ställe (Kålasenge

ELMAR NYMAN

# KUSTBON – FÖR VEM?

## Ett diskussionsinlägg

I år utkommer den 36:e årgången av Kustbon i Sverige – i Estland utgavs totalt 22 årgångar. Estlandssvenskarnas lilla tidskrift har sålunda nått en ansevärd ålder. Har då inte det mesta sagts om estlandssvenskarna? Finns det inte risk för att det som hädanefter skrivs i tidningen blir omtuggningar av gammalt stoff? Är det kanske dags att låta vår budbärare gå till vila?

Låt oss se hur syftet med tidskriften formulerats och vilka läsarkategorier den vänder sig till, innan vi besvarar frågorna. Vad syftet beträffar har utgivaren inte uttalat sig särskilt tydligt. Alltsedan Kustbons första år i Sverige har det angivits på vinjetten att den är "organ för estlandssvenskarna i Sverige". I nummer 1:1944 heter det litet utförligare: "Det är icke endast namnet vi nu återupptagit utan även tidningens vinjett och dess gamla format. . . . Tidningens redaktion uttrycker den förhoppningen, att den nya Kustbon skall lyckas knyta an vid den gamlas traditioner och bli ett samlande organ för estlandssvenskarna i Sverige."

En något mer preciserad deklaration angående Kustbons målsättning göres 1949 av den nyutträdande redaktören Edvin Lagman: "Vår tidning är ej längre endast ett informationsorgan för de över hela Sverige spridda estlandssvenskarna. Kustbons uppgift har nu fastmer blivit att upplysa om och beva-

nedanför Kullap) och här gällde det att hinna med ett halvt tunnland på ca två timmar.

Omkring klockan 7 på morgonen kom slätterfolket hem. Prästen hade fått sin tribut och de egna dagssysslorna vidtog. Paus gjordes först vid 2-tiden på dagen då man unnade sig en timmes vila (middashojl). Det var god tåga i bygdeungdomen!

*Elmar Nyman*

ra det som är fornt och har intresse och värde för nutid och kommande tid. Den har dessutom till uppgift att jämföra gamla och nya förhållanden, att skildra, hur svenskfolket från Estland lemmas in i det rikssvenska samhället."

Denna målformulering har alltså full relevans men vinjettens ord "organ för estlandssvenskarna i Sverige" har med åren blivit allt mindre adekvat. Framförallt bör beteckningen "organ" inte tolkas så att Kustbon skulle vara avsedd att återspegla en "estlandssvensk opinion" i Sverige. Någon homogen estlandssvensk folkgrupp finns ju inte längre, endast enskilda estlandssvenskar. Dessutom är det tveksamt om man kan kalla dem som fötts efter överflyttningen för estlandssvenskar, även om båda föräldrarna kom från svenskbygden. Inte ens de som nu är i 50-årsåldern är genuina estlandssvenskar – deras minnesbilder från Estland är rätt diffusa. Kustbon skrivs för estlandssvenskarna och deras ättlingar – men läsarkategorin har vidgats. Vi vet att många rikssvenskar, inte bara de som är gifta med estlandssvenskar, är intresserade av vår folkstams brokiga förflutna och av att följa vår assimileringprocess i Sverige. Det beror på utformningen av Kustbons innehåll om denna målgrupp skall öka eller helt försvinna. En tredje grupp läsare är esterna i Sverige. Estlandssvenskarna har i århundraden delat ljuvt och lett med esterna. Och vi har nu i närmare fyra årtionden bött sida vid sida i Sverige. Det är naturligt att vi intresserar oss för deras förhållanden och de för våra. Kustbon torde ha många potentiella läsare bland esterna i Sverige. Framförallt borde artiklar som behandlar sociala och politiska förhållanden från vårt gemensamma förflutna vara av intresse. Vi får inte heller glömma att finlandssvenskar, såväl i Sverige som i Finland, har många beröringspunkter med estlands-

## Midsommarbålet därhemma

*Gnistorna flyger mot natten  
över stenig strand.*

*Från mångårig färd över  
Östersjöns vatten  
nu lagd på bål  
spretiga konturer av spant och bord  
famnas av gulblå låga.*

*Elden kastar sitt varma sken  
mot anletens rad.*

*Ur dunklet syns dragen  
som huggna i sten  
av ålder och högtid  
men närmast till ljuset och elden  
är ungdomens besjälade front.*

*Glöden falnar och dör  
under ljusnande sky.*

*På gatan mot byn så sakta de går  
tysta skuggor ur natten  
men ropen av ljusa röster  
ljuder nu bortifrån ängen.*

**Arnold Lindgren**

svenskarna, och att det därför borde vara naturligt att ta upp dessa i Kustbon. Vår tidskrift har också sedan länge några trogna prenumeranter bland finlandssvenskarna.

Hur kan Kustbon med sitt begränsade utrymme tillgodose dessa olika läsarkategoriernas speciella önskemål? Kan den omständigheten att Kustbon bl.a. är ett föreningsblad tänkas minska redaktörens rörelsefrihet? Samsamkopplingen med det av tradition opolitiska S.O.V. innebär att också Kustbon är opolitisk, vilket eventuellt av vissa läsare kan uppfattas som en begränsning. Före 1935 utgavs Kustbon av estlandssvenskarnas politiska sammanslutning Svenska Folkförbundet i Estland, och det var då också naturligt att tidningen tog ställning i politiska, främst minoritetspolitiska, spörsmål. Men något typiskt föreningsblad är Kustbon inte. Det bör noteras att av Kustbons prenumeranter fak-

tiskt endast omkring en tredjedel är medlemmar i Svenska Odlingens Vänner.

Kustbon har två funktioner – den är ett medlemsblad och ett slags allmän aiboländsk tidskrift – som mycket väl kan förenas. Kanske kunde spaltutrymmet mer strikt än hittills fördelas mellan allmänorienterande artiklar, bygdespecifika artiklar och notiser samt föreningsmeddelanden och familjenytt. Ämnen av allmänt intresse kunde tas upp mera utförligt i temanummer. Dessa tre huvudavdelningar skulle givetvis inte skiljas åt av vatten-täta skott.

Kustbons *familjeavdelning* har ju sedan ett kvarts sekel funnits i sin nuvarande form. Den är uppskattad och i sitt slag unik. Vi vet att den kräver en hel del detektivarbete. Det vore beklagligt om denna information inte längre kunde tillhandahållas. Många värdefulla artiklar som hör hemma under *den allmänna avdelningen* har under årens lopp influerat i Kustbon. Men många områden kan ytterligare belysas, t.ex. den estlandssvenska emigrationen före andra världskriget, agrarreformernas betydelse för den estlandssvenske bonden, skattesystemet under olika regimer i Estland (och Livland), den kommunala självstyrelsen under tsartiden och Estlands självständighetstid, valkampanjer i svenskbygden, sjukvård och kommunikationer i svenskbygden etc. Det vore också värdefullt om viktiga historiska dokument kunde publiceras och kommenteras.

Många av Kustbons läsare – i varje fall de äldre – är säkert intresserade av skildringar som berör enskilda bygder. *Den bygdespecifika avdelningen* kan exempelvis följa den indelning som gäller för S.O.V:s bygderåd. Här kan man presentera hela bygder (Ormsö, Nuckö, Rågöarna etc) eller enstaka byar och t.o.m. enstaka gårdar. Olika bygders dialekter (gärna med översättning och språkliga kommentarer) har här sin givna plats – ett fantastiskt material finns samlat i Dialekt- och Ortnamnarkiven i Uppsala! Intervjuer med äldre estlandssvenskar kunde vara ett återkommande inslag. Låt oss heller inte glömma att även våra bosätt-

# Hjärtligt välkommen

till  
estlandssvenskarnas traditionella

## HEMBYGDSDAG

som hålles söndagen den 26 augusti 1979  
i "Spårvägsrestaurangen" Sofielundsvägen 13  
Blåsut, Enskede, Stockholm

Färdsätt: Tunnelbana 18, hållplats Blåsut  
Bil – Nynäsvägen till Sofielundsplan.  
Därifrån Sofielundsvägen till Mobils b/s  
och parkering

Programmet börjar kl 10.30

**FESTTALARE, Pastor SIGFRID HOAS**  
**Musik- och sångunderhållning, RÅGÖBORNAS**  
**DANSLAG**  
**LOTTERI – FÖRTÄRING**

Styrelsen för  
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Förhandsmeddelanden:

Den 14 okt. 1979 estlandssvensk kyrkodag i  
Uppenbarelskyrkan, Saltsjöbaden  
Den 17 nov. 1979 estlandssvenskarnas höstfest  
i "Spårvägsrestaurangen", Blåsut

ningar i Sverige representerar "bygden". Stor-Stockholm har blivit den nya hembygden för majoriteten av Estlands svenskar, men även Gotland t.ex. utgör hembygd för många av de våra. När det gäller kartläggningen av våra nya hembygder har nog Kustbon varit rätt försumlig. Och ändå är invandrarforskning för närvarande högsta mode! Med hänsyn till Kustbons yngre läsare kan ibland kommentarer behövas som är självklara för de äldre, särskilt när det gäller "bygden". Ett bra illustrationsmaterial kan ha både kulturhistoriskt och pedagogiskt värde. Kan man dessutom få med något som informerar och samtidigt roar vore mycket vunnet.

Det är lätt att ha önskemål. Att effektivt dem är en annan sak. Om vi vill ha Kustbon kvar måste vi åstadkomma en rationell arbetsfördelning av f.a. redaktörens men också expeditionens arbetsmödor. Kustbon har alltid uppburits av idealister. Men deras krets måste utökas. Beslutar sig tidsskriftens utgivare och redaktion för en mer strikt uppdelning av innehållet, eventuellt enligt det här skisserade förslaget med tre huvudavdelningar, vore det också rimligt att de respektive avdelningarna förestods av personer som hade ansvar för materialanskaffning och illustrationsmaterial. Det skulle självfallet åligga redaktören att bestämma den slutliga utformningen och

EDVIN LAGMAN

## UR VÅR HISTORIA

**Till 1944 fanns det en bofast svensktalande befolkning i Estland. Denna folkgrupp kallades estlandssvenskar. Hur länge hade estlandssvenskarna funnits, varifrån hade de kommit och hur hade deras öden gestaltats under den tid de levde på sina estländska bosättningsorter? Kring dessa frågor har vetenskapsmän forskat, och en inte obetydlig litteratur om estlandssvenskarna och deras historia föreligger. Denna litteratur är emellertid inte lättillgänglig för en bredare allmänhet. Dessutom är den svåråtkomlig. Det kan därför vara befogat att för Kustbons läsekrets – särskilt för ättlingar av estlandssvenskar – berätta om människorna och deras liv därborta.**

Källorna om estlandssvenskarnas tidigaste öden är mycket knapphändiga. Direkta uppgifter om dem saknas, men vi kan av andra omständigheter och uppgifter sluta oss till tidpunkten för invandringens början och drag i bosättningsprocessens förlopp. Källor som står oss till buds är dialekterna, ortnamnen och folkliga invandringsberättelser. Den första säkra uppgiften om en svenskspråkig bosättning i Estland finns i Hapsals stadsrätt, som anses härröra från 1294. I denna lag jämföras svenskarna i fråga om arv med tyskarna. Inget säges om var dessa svenskar bor, men man antar att det förutom i Hapsal är på Nuckö och Ormsö.

Dialekterna uppvisar en del ålderdomliga drag, som i Sverige försvann under medeltiden. Hit hör exempelvis diftongerna i ord som *bein*, *bain* 'ben', *aur* 'ör'; exempel på diftonger finner vi ännu i den äldsta svenska laghandskriften, som kan dateras till mitten av

1200-talet. Under detta århundrade försvinner diftongerna tydligen i centrala Sverige, men i perifera dialekter – älvdalsmålet i övre Dalarna, överkalixmålet, gutiskan – lever de ännu kvar. Dessa diftonger kan sålunda inte ensamma bestämma dialekternas ålder. Det vill till ytterligare faktorer, som hjälper oss att bestämma ursprungsorterna t.ex., för att vi skall ha direkt nytta av detta språkdrag vid fastställandet av tiden för den tidigaste utflyttningen.

En annan språklig detalj synes lämna exaktare uppgifter. Ordet "hjärta" hette för mycket länge sedan \*hertan. Vi kan jämföra den tyska formen *Hertz*, som ännu i dag har den ursprungliga vokalen *e*. I de nordiska språken "bröts" detta *e* till *ia*, vilket i Sverige senast på 1200-talet övergick till *iä*, som vi kan se av bevarade urkunder. Alla estlandssvenska dialekter har följt med i denna utveckling, överallt har *a* i denna "brytningsdiftong"

texturvalet. Men något att stilla bedja om vore också en större aktivitet från läsekretsens sida. Spontana bidrag (även fotografier), synpunkter, konstruktiva ändringsförslag skulle mycket uppskattas. Kunde inte Kustbon i likhet med så många andra tidningar öppna en läsarnas spalt? För yngre läsare kunde dessutom en frågespalt rörande estlandssvenskarnas gamla vardag vara av stort värde.

Kustbon – för vem? För estlandssvenskar, men ej bara för dem. Det finns andra målgrupper som är intresserade och kan bli det i ännu högre grad om de märker att deras intressen tillgodoses. Det är självklart att Kust-

bon bör ha ett innehåll av sådan kvalitet att det kommer att vara av värde också för kommande generationer, som vill veta mera om den svenska folkgruppen i Estland. Att Kustbon för närvarande har en relativt hög prenumerantstock – den största i tidskriftens historia – tyder på att läsarna alltjämt finner dess innehåll läsvärdt. Risken för att Kustbons innehåll i fortsättningen skulle bli en upprepning av redan publicerat stoff är nog minimal. Men: Skall vi ha tidningen kvar – och det vill vi alla – måste redaktörens arbetsbörda lättas, dels genom en striktare fördelning av stoffet med flera ansvariga, dels genom utökad medverkan från läsekretsen.

övergått till *ä* (i en del dialekter, t.ex. Nuckö-Ormsö, har i fallit bort: härta). På 1300- och 1400-talen övergår i centrala Sverige *iä* (alltså med långt *a*), *io* och *iö* till *iä* och *iö*, exempelvis i orden *järn*, *stjärna*, *björn*, *mjök*, *sjö*. De estlandssvenska dialekterna har inte genomgående dessa övergångar. Nuckö har *jan* och *stjan*, *bjon*, *målk*, *sjo*, Ormsö har en 'jörn' men *bjon* osv. Ingen estlandssvensk dialekt (vi bortser från den unga narvö-dialekten) har den yngsta övergången *sio* till *sjö*. De estlandssvenska dialekterna har sålunda drag, som visar att de skilts från utvecklingen i Sverige på 1200- och 1300-talet. Dessa drag ger också antydning om invandringens kronologiska förlopp; bosättningen på Nuckö torde vara äldst.

När danskarna på 1220-talet hade fullbordat erövringen av norra Estland, lät kung Valdemar upprätta en ortförteckning, tydligen i syfte att organisera skatteuppbörden. Denna förteckning går under namnet Kung Valdemars jordebok. I denna finns ännu inga svenska ortnamn. Vi bör sålunda kunna sluta oss till att de första estlandssvenska byarna grundades efter denna tid men före utfärdandet av Hapsals stadsrätt 1294. Från mitten av 1300-talet finns några urkunder som reglerar svenskarnas rättsliga ställning, och man kan också under de följande århundradena återfinna uppgifter om svenska invandrare i Reval.

När det gäller estlandssvenskarnas ursprungsorter, kan vi få uppgifter ur dialekterna och ortnamnen. Härvid är dock dialekterna en osäker källa. Befolkningen har under århundradenas lopp genom pesten och krig minskat drastiskt, och säkert har andra flyttat in och fört med sig nytt språkligt gods. Till sin uppbyggnad är de estlandssvenska folkmålen mycket lika de finlandssvenska och norrländska, gamla kulturoord som säkerligen hör till det äldsta ordsnittet pekar emellertid på östkusten av mellansverige och sydsv sverige samt Gotland och Öland.

Namnskicket på Nuckö ger oss inga upplysningar om befolkningens ursprung. Själva Nuckö-namnet är av estniskt ursprung. Estniska är också namnen Pasklep, Sutlep och Roslep. Dessa tre betecknar största byn inom

respektive område under medeltiden, och dessa byar kan med säkerhet sägas vara de äldsta där. Det är grannarna som ger orterna namn, och i de här fallen var grannarna alltså jämte ester. Roslep kommer av roots-löpe, som betydde 'svenskmarken' el. 'svenskbyn i utmarkerna', och namnet säger självt att denna by var den första med svensk befolkning i området. Kring byarna Pasklep, Sutlep och Roslep växte bebyggelsen ut under årtiondena och århundradena.

Ormsö bynamn är av annan art. De har till största delen sina motsvarigheter i de nyländska svensksbygderna i Finland. Detta visar att invandrarna kom därifrån. Namnen har överförts på följande sätt. Invandrarna från t.ex. Saxby kallades av grannarna saxbygarna, eftersom dessa naturligtvis visste varifrån de andra hade kommit. Enstaka personer fick också benämningar som Saxby-Johan, Saxby-Gertrud. Ur dessa namn och inbyggarebeteckningar lösgjorde sig sedan åter efter någon tid bynamnet Saxby som beteckning för den nya bebyggelsen på Ormsö. Särskilt västra delen av Ormsö har många bynamn av denna typ. Östra delen av ön har möjligen koloniserats från landsidan; där kan namnet Rälby, äldre Revalby, tyda på invandring via Reval.

Även Vippal och Korkis har starka finländska inslag i sitt bynamnsskick, en del t.o.m. rent finska som Oglas och Tammesbyn. Namnskicket på Rågöarna är av allmän art, Storbyn o.d., men dialekten har en klar finlands-svensk prägel. Nargö hade svensk befolkning redan under medeltiden, men den sentida bosättningen var av yngre datum. Den härrörde från 1700-talet och kom från Nyland.

Namnet Runö är med all sannolikhet lettiskt och säger sålunda ingenting om runösvenskarnas ursprung. Vissa karakteristiska drag i runömålet har emellertid sin motsvarighet i mellersta Nyland, och däri kan man se ett samband. Men det är naturligtvis också sannolikt att människor kommit till Runö från t.ex. Gotland.

Uppgifter om invandring till Ösel från Gotland föreligger och redovisas av Evald Blumfeldt i En bok om Estlands svenskar (band 1, s.87). Det gäller visserligen bara en familj, men

uppgiften visar på att konkret fall, som förmodligen var ett av många.

Även Dagö hade sedan medeltiden en svensk bosättning i nordöstra delen av ön. Inga uppgifter om dagösvenskarnas ursprungsorter finns, och även ortnamnen lämnar oss i sticket, men naturligtvis kan vi här liksom i fråga om andra områden räkna med invandring från Sveriges östkust och i ett senare skede kanske också från Finland.

Under medeltiden hade den svenska bosättningen i Estland en betydligt större spridning än den hade på den senaste tiden. Detta framgår av ortnamn i sedermera estniska bygder och av skatternas sammansättning; endast svenska bönder hade bland sina skatteplågor ost. Även personnamnen kan i någon mån hjälpa oss att spåra tidigare svensk bosättning, där skattelängder o.d. med böndernas namn finns bevarade.

Strögårdar och mindre, spridda bebyggelser på Estlands nordkust, på landets västkust söder om Hapsal samt på Ösel och Moon uppgick vartefter i den omgivande estniska miljön. Dessa enstaka gårdar och byar saknade organisatorisk sammanhållning, och de hade tydligen inte en social och rättslig ställning som hjälpte dem att hävda sig mot omgivningen. På Ösel dog svenskarna ut så sent som på 1700-talet, och på Dagö fanns det fortfarande på 1930-talet kvar någon enstaka människa som förstod svenska och kunde tala den gamla dialekten något litet.

Före det slutgiltiga uppbrottet från de medeltida bosättningsorterna i början av 1940-talet bodde svenskar i nordväst på Nuckö, i Rickul med Odensholm och på Ormsö, i Vippal och Korkis på nordkusten, på Rågöarna därutanför, på Nargö utanför Reval samt på Runö i Rigaviken. Dessutom fanns det svenskar i städerna, främst i Reval och Hapsal, Dessa båda städer, särskilt Reval, uppträder ofta i källorna till estlandssvenskarnas äldsta historia.

Orsaken till uppkomsten av svensk bebyggelse i Estland går inte att klarlägga i detalj. Det är dock säkert att vi måste betrakta denna koloniseringsprocess som en del av skeendet under den oroliga medeltiden. På sätt och vis

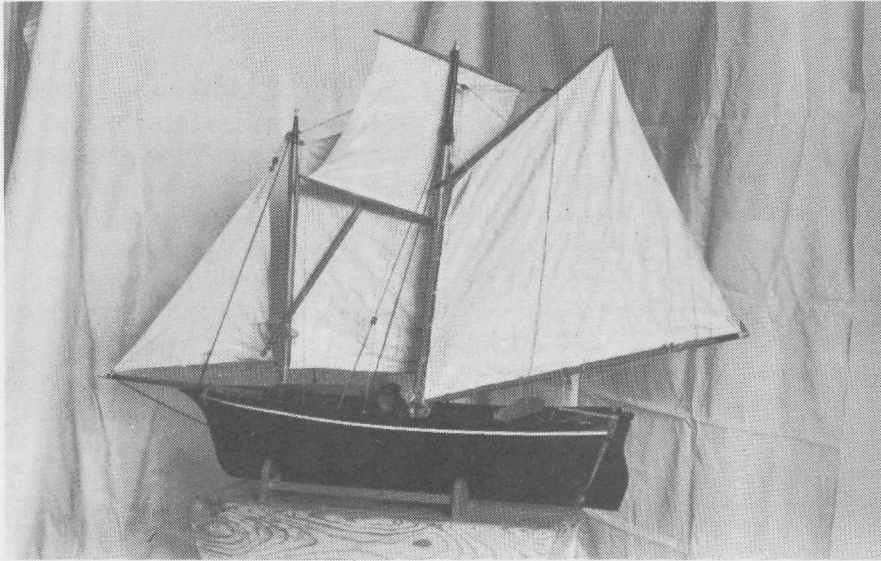
har folkvandringen österut samband med korstågen. När korstågen till det heliga landet hade stannat av, vände gudshängivna och krigiska riddare sina blickar mot andra, ännu inte kristnade länder. Tyskarnas Svärdsorden tågade upp mot de baltiska länderna, som biskop Albert år 1202 hade vigat åt Jungfru Maria (Marienland, est. Maarjamaa). Den lettiske munken Henrik skildrar i sin krönika erövringen av de baltiska länderna och kristnandet av befolkningen. I början på 1220-talet var fälttåget i stort sett avslutat, men då hade även danskarna och svenskarerna blandat sig i leken. Reval – en av knutpunkterna för handeln mellan öst och väst – intogs av danskarna och befästes. Stora delar av norra Estland lades under danske kuängen, medan Svärdsorden – senare Tyska orden – tog övriga delar. Svenskarna under ledning av Linköpingsbiskopen Karl och jarlen Karl döve inestängdes i fästningen Leal på Estlands västkust, borgen stormades av öselborna och svenskarna nedgjordes eller flydde.

Sveriges militära och politiska insats i Baltikum bar denna gång inte frukt. Tyskarna och danskarna stod som segrare över de inhemska folken och etablerade sig som landets herrar. Emellertid förmådde de inte skapa tyska och danska kolonier på landsbygden för att säkerställa sin makt. Garnisoner, ämbetsmän och köpmän i städerna samt tyska vasaller på spridda gods ute i landet värnade om makten och skötte förvaltningen. Den världsliga och kyrkliga överhögheten hade i stort sett samma syfte. Mångenstädes var biskopen förutom kyrkans överhuvud också distriktets politiske herre.

Svenskarnas strävan österut kom under de följande årtiondena och längre fram att representeras av helt andra människor än erövrare och förvaltare. En ström av bönder, fiskare och hantverkare började sippra ut till kuststrakterna och öarna i nordvästra Estland. Säkert var Reval – särskilt i början – i de allra flesta fallen genomgångsort. I denna stad hade tidigt ett svenskt befolkningsinslag växt sig starkt. Det var hantverkare, handelsmän och lotsar som flockades i S:t Olovs församling, där under tidig medeltid deras kyrka S:t Olai uppfördes. Uppenbarligen togs nykomlingarna om hand av tidi-

TOMAS DREIJER

# SÄLJAKTEN PÅ RUNÖ



Modell av jala från Runö, byggd av Henrik Lorentz 1954 på beställning av Nils Tiberg.  
Foto Walter Ehn

En av mina äldre sagesmän berättade om isresan 1910 i Finska viken. Den resan kallades av runöborna för "mūluaro" (mulvåren). Den våren betalade finnarna bra skottpengar "mūlpening" för skjutna sälar. Priset var 5 mark/styck i dåtidens finska valuta. Tillsammans med mulen måste även "stiertlappen" bifogas. Den gick nämligen inte att dela så att den såg ut som

gare invandrade och hjälptes till arbete och utkomst. Många blev bofasta i staden, men många fortsatte också ut på landsbygden, dels för att de ville ha eget, dels för att de svenska borgarna i Reval trängdes hårt av tyskarna.

Om de enskilda människornas bevakelsegrunder för att lämna sina tidigare hemorter kan vi bara gissa. Somliga var kanske trångbodda, andra led förföljelse av rättslig art, många levde under svåra förhållanden under bönder och herrar. Feodalväsendet hade kommit till Sverige, och utvandarna hoppades kanske att få det friare på andra sidan havet. I varje fall kan sådant ha varit drivkrafter som fick människor att ryckas med av en rörelse, som ytterst var en efterdyning till korstågsvandringarna under den oroliga tidiga medeltiden.

*Forts. i nästa nr*

två, medan man däremot kunde dela mulen.

Våren 1910 fanns lite is både i Rigaviken och Finska viken. Avseglingen till isresan i Finska viken ägde då rum omkring den 24 februari, som enligt nuvarande tideräkning är den 9 mars, vilket var en mycket tidig avfärd. Färden skulle som vanligt gå genom Moonsund. Vid framkomsten dit visade det sig att det inte gick att passera genom den vanliga farleden på grund av svåra isförhållanden. Efter tidsödande arbete och mycket stakande på grunt vatten kunde jägarna till sist ta sig fram innanför några skär vid kusten och passera isen.

Den våren var troligen det bästa sälåret med avseende på isresan under flera decennier. Även de båtar som jagade i Rigaviken fick mycket säl. En av båtarna fick vid jakten i Finska viken 133 sälar. Två andra båtar fick 100-110 st per båt, medan övriga båtar fick 60-90 st var. Hemkomsten från isresan det året skedde då omkring den 15 maj, enligt nuvarande tidräkning.

1914 var det sista året som runöborna jagade säl i Finska viken. Endast en båt bedrev jakt där den våren. Fångsten var även då mycket god, 87 sälar.

En normal fångst under den tidens isresor var 25-50 sälar. En god fångst

50-75 st och en mycket god fångst över 75 st. Det kunde även hända att endast ett fåtal sälar blev skjutna per båt. Detta förekom ganska sällan. Den största fångst av sälar som ett båtlag runöbor har fått under en isresa lär vara 150 st. Detta inträffade någon gång i slutet av 1800-talet i Finska viken.

Under senare tidens isresor i Rigaviken var fångsten betydligt mindre och ojämnare. Sälbeståndet hade också minskat kraftigt enligt vad äldre säljagare sade.

Vid ankomsten hem från isresan hade de olika jalorna förr i tiden saluterat med flera skott när de kom i farleden, till ankarplatsen vid Pärs. Hade fångsten varit god hade det avlossats flera skott.

Under "mūluaro" 1910 i Finska viken hade säljagare från flera båtar varit i land på en danstillställning i en ort vid kusten i Finland. Stämningen hade varit mycket god, och livat hade det varit på dansgolvet. En äldre säljagare, som kunde tala något finska, hade då hört att några finska flickor hade diskuterat sinsemellan och sagt: Löss får vi säkert av de här främmande säljagarna, men utsökta dansare är de. Deras ängslan var säkert onödig. Runöborna hade inga klädlöss ombord på sina båtar. Däremot kunde det dofta tran och säl om dem, när de virvlade omkring i en vals eller finsk polka ute på dansgolvet.

Det finns många trevliga och märkliga händelser att berätta om från dessa säljagares strandhugg. Krogbesök förekom även. Då visades med anledning av vadslagning e dyl olika sorters kraftprov av de resliga jägarna, mot andra besökare.

Medan de yngre och medelålders männen seglat iväg till isresan, jagade äldre män och yngre pojkar säl bland den drivande isen och i rester av "fastis" runt ön. Detta kallades att ro i isen, "ro e is'n" eller "is ro".

Laget "isroara" (isroddarna) bestod av två man. De rodde ut under tidig förmiddag till den kvarvarande "fastis'n" som fanns vid Rēve, Steingrunne och Greita (se Kustbon årg. 78 nr 1). Där fanns den sista isen med sina kallar "kalla" kvar till i slutet av april eller början av maj. De rodde även ut bland utspridd drivis och issträngar,

”rata”, som bestod av mindre isflak och sönderkrossad is, ”påre”, som drev med vinden några kilometer utanför ön. Sälarna fanns både i ”fastis’n” och i den drivande isen. De kom upp på isen under den varmaste tiden på dagen. Det var mest gamla sälarna ”galvikara” som fanns i ”fastis’n”. Några av dem hade kanske haft sina boplatser där under hela vintern. Ute i fastisen vid några kallar, ”kalla”, eller uppbruten isvall, ”régg”, vid det öppna vattnet väntade ”isroara” tåligt att någon säl skulle komma upp på isen. Med täta mellanrum gick den ena av männen, i regel den äldre, upp och kikade efter säl på något högt ställe där han hade bra utsikt över omgivningen. Den andre av männen satt invid båten vid iskanten och ”bia stouande”. Det var mest sälungar, ”kuta”, som man sköt ”stouande”.

När en sälunge sköts ”stouande” och den blev träffad och dödad kunde det egendomliga hända, att den började irra omkring i vattnet. Antagligen fungerade hjärtverksamheten ännu. I princip kan den döda sälungens beteende jämföras med en hönas vars huvud är avhugget men som ändå flaxar omkring på marken. Detta egendomliga beteende av den döda sälungen kallas ”pérkota”, att sälungen ”pérkoter se”. Mången sälunge försvann på detta sätt i havets djup innan man fick tag i den från den lilla roddbåten. Att en säl ”pérkoter se” hände endast med sälungar och ej med gamla sälarna.

En och annan gammal säl kom också inom skotthåll. Kom någon säl upp på isen, gick den ene av männen och smög sig på den, ”feskja”. Ofta kunde det vara ganska svårt att komma inom skotthåll på den förrådiska vårisen, om inte sälarna låg intill någon isrygg, ”régg”. Var skytten bra och lyckan god, kunde ”isroara” ro hem på kvällen med flera skjutna sälarna. Denna fångst behövde de ej dela med några andra jägare (t ex under selses tid), utan hela sälarna tillföll dem själva. Denna jakt var kanske i många fall mera nöjesbetonad och lärdomsrik. En äldre man, t ex farfar, kunde ta med sin sonson och ro ut i isen en vacker dag för att lära honom olika jakt detaljer, så att han i sinom tid skulle bli en bra säljägare.

Efter hemkomsten från isresan kördes de skjutna sälarna hem till byn. De placerades i någon ria eller loge tillhörande någon i laget. Sedan styckades och flåddes de. ”Vikarskirodaen”, den dag sälarna styckades, kokades sälkött och potatis, ”sélafesk å tefflo”, som åts gemensamt av alla jägarna. Det var en efterlängtd och traditionsrik måltid. Sälens kött ”sélafesken” delades upp så att var och en fick sin andel, medan späcket saltades tillsammans i tunnor och såldes till uppköpare i städerna. De skinn som hade bra päls såldes, medan de övriga spjälades upp eller garvades nästa vinter. Ersättningen för späcket och skinnen delades efter försäljningen bland båtlagets alla män.

Av späcket fick prästen tionde, dvs en tiondel. Samma andel fick han även av sälarna skjutna under vintern. Av skinnen fick prästen likaledes tionde. Man räknade då fram ett ungefärligt pris i förhållande till det försäljningspris, som man erhöll på våren. Av sälarna skjutna under vintern fick prästen även ersättning för skinnen av varje skytt som sköt sälarna. Hade en sälunge mindre späck än 10 skålpund (ca 4 kg) räknades den ej som full säl, varvid ingen skinnavgift behövde erläggas. Dubbel skinnavgift erlades för stora gråsälarna.

En av prästerna som tjänstgjorde på Runö i början av 1920-talet berättade för något år sedan för mig att han en vår vid försäljningen i Reval hade haft 11 tunnor späck. Varje tunna innehöll ca 100 kg späck. Det blev naturligtvis en bra kontantersättning till tionde in natura (av kött, säd, fick, gäss m.m.) som han erhöll från runöborna för sin tjänstgöring på Runö. Vid slutet av 1920-talet upphörde runöborna med att lämna tionde till prästen.)

Späcket och en del av skinnen såldes före 1914 i Riga. Särskilt späcket var en eftertraktad vara bland ivriga uppköpare. Välkända namn bland uppköpare i Riga var bland annat Behrner och Judelovitj.

Efter första världskriget, när Estland blev en självständig stat, såldes runöborna späcket och skinnen från sina skjutna sälarna till uppköpare i Reval och Pärnau.

Forts. i nästa nr

## Hembygdsön Ormsö

*I Estland, vid västkustens stränder,  
invid Hapsal, där havet tar vid,  
finns en ö som man Ormsö benämner  
och som svenskar bebott en tid.  
Det var där som jag först såg ljust  
och fick lära mig ”vikingaspråk”.  
Än jag minnes det rökgångna huset,  
klätt med halmtak och lågt som en kåk.*

*Jag kan ännu se häggarna blomma,  
se hur rågen böljande stod . . .  
Det är minnen som gå och som komma,  
de framvälla ibland som en flod.  
Jag kan minnas när göken om våren  
först lät höra sitt ”kucku-kuku”.  
Sådant minnes man än genom åren –  
det är liksom jag hörde det nu.*

*Än jag minns huru sjön kunde locka  
och jag svek mina plikter nån gång,  
huru båtar och bad kunde pocka  
och hur havet där sjöng sin sång.  
Jag kan än höra lärkorna drilla  
högt i skyn hela sommaren lång,  
jag ser höken slå småfåglar illa  
och ta frukost brutalt och med tvång.*

*Ja, jag minnes ännu mycket mera,  
som jag ej kan förtälja just nu.  
Men om någon därom mer vill höra  
kan jag gärna därmed ta itu.  
Det blev tider av lycka och välgång  
men ock tider av oro och strid,  
av fasa och skräck och sömngång,  
då ingen mera fick frid.*

*Så är livet. Ej bara ett solsken.  
Det sköna så ofta är kort.  
Det blev ofred och ofärd med åren,  
och man längtade därifrån bort.  
Hur det nu sig förhåller därhemma  
är en gåta som ingen förstår.  
Ett är säkert: man kan inte glömma,  
fast allt växlar från år och till år.*

Lars Lindström



# MEDICINALVÄXTER i folkligt bruk

1. Lummer, *lycopodium selago*, trollkonagräs. Inbakat i bröd eller i form av dekokt gavs det åt djur mot trolldom.
2. Groblad, *plantago lanceolata*. Medel mot variga sår.
3. Flenört, *scophularia nodosa*, svin-kinkälek. Mot hudsjukdomar.
4. Röllika, *achillea millifolium*, rengräs. Bladen gnuggades och lades på blödande sår. Te på röllika gavs åt barnaföderskor.
5. Kamomill, *matricaria chamomilla*. Te vid feber och magbesvär.
6. Malört, *artemesia absintum*. Mot diarré och dålig aptit.
7. Vänderot, *valeriana officinalis* (valerian), balderjan. Dekokt vid oro och sömnlöshet.
8. Linnea, *linnaea borealis*, levärksgräs. Användes vid värkande leder.
9. Backtimjan, *thymus serpyllum*, te-gräs. Dracks som te vid förkylning.
10. Vitplister, *lamium album*. Te vid lungsjukdom. (Te på torkade blommor.)
11. Bolmört, *hyoscyamus niger*. Fröna röktes i pipa vid tandvärk.
12. Skelört, *calidonium majus*, limborstock. Saven ströks på vårtor.
13. Kummin, *carum carvi*, kem. I brännvin vid olika magåkommor.
14. Brakved, *rhamnus frangula*. Laxemedel.
15. Björk, *betula alba*. Bärke lau. Rent löv ur badkvasten läkte sår.
16. En, *juniperus communis*, ejnbusk. Bären urindrivande och blodrenande.
17. Lingon, *vaccinium vitis idaea*, krausar. Torkade blommor vid njursjukdom.
18. Tranbär, *vaccinium oxycoccus*, trinjar. Tranbärdricka vid feber.
19. Blåbär, *vaccinium myrtillis*. Vid diarré.
20. Tall, *pinus silvestris*. Tunn, för vinden fladdrande bark vid hudsjukdomar.
21. Hästfibbla, *arnica montana*, arnika. Arnicatinktur vid häftig och blodig diarré.
22. Kardborre, *archium lomentorum*, skräppblå el. skrockblå. Blad lades på varböld för att denna skulle mogna.
23. Gåsört, *potentilla anserina*. Svullna fötter badades i dekokten.
24. Stensöta, *polypodeum vulgare*, lakrits. Som te lätt laxerande.
25. Brännässla, *urtica dioica*, brännnäljh. Nässlorna doppades i hett vatten och sen piskade man på bara skinnet för att driva ut reumatismen ur kroppen.
26. Potatis, *solanum tuberosum*, tufflar. Riven råpotatis på bränn- och frostsador.

*Anton Vesterberg*

HUGO MICKELIN

## JOHAN BLOMMAN och regalskeppet VASA

**Jag börjar med att citera Dagens Nyheters "På stan" – bilaga från april i år (1979).**

"Vad vore "Vasa" utan Johan Blomman, den 60-årige basen för timmermanslaget ombord?"

Han har varit regalskeppet trogen sedan 1960. I 18 år har han ägnat sig åt att lägga pussel med alla de tusentals stora och små bitar som påträffades i

och kring det sjunkna skeppet. Han erkänner att han ibland vaknar på nätterna och grubblar över bitar som han inte lyckats placera. Dess bättre är de mycket få.

Under arbetet med amiralskajutan, det största och mest påkostade befälsutrymmet ombord, kläckte Blomman idén att bygga upp kajutan exakt så som den en gång sett ut – och låta allmänheten kliva på.

Han gjorde sina mätningar och beräkningar ombord och kom fram till att kajutan skulle kunna byggas upp i direkt anslutning till utställningen "Makten och härligheten" om man makade undan ett galjonslejon och några andra skrymmande grunkor.

Och nu kan ni träda in genom den krönte dörren till "Vasas" amiralskajuta som timmermännen och intendent Hans Soop offrat stor möda på att rekonstruera. Ni kommer att träffa Vasa-eskaderns chef, fälttygmästaren Erik Jönsson, och skeppets befälhavare, kapten Söfring Hanson, där de sitter vid en enkel måltid.

Kajutan har inretts med orginaldelar. Ett 20-tal snidade, meterhöga kvinnofigurer, karyatidpilastrar, sitter åter på sina platser efter ett otroligt pusslande. Övre batteridäcket var ju helt rensopat då "Vasa" påträffades och figurerna har farit illa. Dock bär de alla stolt sina joniska pelarkapitel.

Amiralskajutans dörr är krönt som tecken på att här skulle kungen ha sitt högkvarter vid besök ombord. Men tro inte att den knappt sju gånger fem meter stora kajutan var någon lyxinrättning. Nej, här var trångt som överallt ombord. De väggfasta bänkarna kunde fällas ned med enkla handgrepp till fem dubbelkojer. (Titta på den fiffighet, ni moderna skutskeppare!)

Amiralskajutan var således sovplats för tio officerar som ändå naturligtvis hade det himmelsvitt mycket bekvämare än de meniga ombord som sov och arbetade direkt på batteridäcken intill kanonerna.

Under jobbet med amiralskajutan kom timmerman Johan Blomman på att en av väggbänkarna varit skeppets skattkista. Tydliga yxmärken både i däcken ovanför och i själva kistan vittnar om plundringar.

Och det är känt att dykningar ned till vraket påbörjades tidigt. Redan två dagar efter förlisningen ansökte skotten Ian Bulmer om att få bärga skatten. Det var för övrigt denna skotte som rätade upp "Vasa" från den slagsida hon hade från början – och därmed kom att underlätta den slutliga bärgningen av skeppet.

Från nu i påsk alltså kan amiralskajutan med sin kassakista beskådas.

Samtidigt bör ni naturligtvis ta en titt på själva skeppet. Besprutningen



Johan Blomman i arbete ombord i regalskeppet Wasa

upphörde i januari och nu är hon torr och fin.

Enligt det konserveringsråd som regelbundet tittar till henne är allt "go" ombord . . ."

Wasavarvets timmermansbas JOHAN BLOMMAN är född på Ormsö den 6 augusti 1919. Hans far dog när Johan var 13 år. Mor Katarina dog här 1971 vid nära 95 års ålder (fattades 2 dagar). System Katarina, gift Kornblom, firar 75 nästa vår och brodern Anders 70 år i julmånaden i år.

Från Ormsö gav sig Johan ut vid 17-18 års ålder, seglade på världens hav och förenade sig med de sina i Sverige sommaren 1945.

Som privatman har Johan, tillsammans med flera andra, sina båtbestyr vid Årstaviken mitt emot Södersjukhuset, på "Årstafruns" historiska mark.

På denna strand satte jag min fot redan 1944 och förblev bosatt i Årsta drygt 20 år. Min kusin och jag badade och simmade i Årstaviken 1944. Försök göra det i dag!

Intill Årstaviken finns i dag Årstadals båtklubb, en representativ båt-

hamn med massor av båtar, där Johan Blommans båt skyltar som den största, sjösatt dagen innan min Årstaaskogsvandring den nästsista dagen i april 1979.

Vid samma vandring 35 år tidigare fanns vid denna strand endast två uppdragna båtar, två fiskebåtar, som hade förmedlat flykten från det förlorade paradiset, vår estlandssvenska hembygd. Dessa två båtar, som förmodligen gav impulsen till dagens utbyggda båthamn, tillhörde Tomas Friberg från Ormsö och Johannes Mathiesen från Nuckö. Mathiesens senare båtfynd i Sverige ägs numera av en sjöstänkt svensk kille, till vardags kallad Krille och till yttermera viso polare till min svärson Uffe. På vintern är denna f.d. Johannes Mathiesens båt granne till Johan Blommans havskryssare utan segel.

Det historiska fotot här intill, som jag fått privat men vidarebefordrar till våra estlandssvenska arkivsamlings, visar Johan Blomman i arbetstagen på Wasa.

Johan bor i Årsta, naturligtvis. Där bor även chefsdykaren Fälting.

## RUNÖ-TRÄFFEN

Dags att träffas igen löd kallelsen och vi träffades till ett årsmöte i festlig samvaro. Detta hände den 7 april 1979 i Hjorthagens Medborgarhus, på gränsen mellan Stockholm och Lidingö. Årsmötets dagordning omfattade 8 punkter – och en väsentlig sådan, punkt 8 – "35-årsfesten".

Runöborna håller segt på att 1944 är deras ankomstår i jubileumshänseende om än de djärva hade seglat hit året innan.

En blick tillbaka. 1946 bildades Runö-utskottet inom SOV med uppgift "att i första hand verka som sammanhållande länk mellan runböbor i Stockholm med omnejd." Alexander Samberg blev ordförande i utskottet, kurator Inga Bergholtz sekreterare, och syster Emma Johansson från den avslutade runöepoken var med. Dessutom ingick i utskottet tre runböbor.

Tiden tullade vidare. Runöborna organiserade sig själva stadgeenligt år 1966. Ordförande blev Tomas Dreijer, som höll ut i 10 år, varefter Matts Österman tog över klubban på årsmötet 5 april 1975. Klubban är kvar i hans hand efter enhälligt återval den 7 april 1979. Efter stadgeenligt förrättade val "assisteras" ordföranden av 7 styrelsemedlemmar – alla runböbor. – Under teknad förefaller det som om EDITH, sekreteraren i styrelsen, föreningsjobbar exemplariskt. Under kvällens arrangemang fanns hon med överallt. Ej att glömma tidskrävande förarrangemang.

Hugo Mickelin

## EXAMINA

Vid Musikhögskolan i Stockholm – Kungl. Musikaliska Akademien – utexaminerades den 23 maj 1979 VI-VECA MICKELIN som musikdirektör.

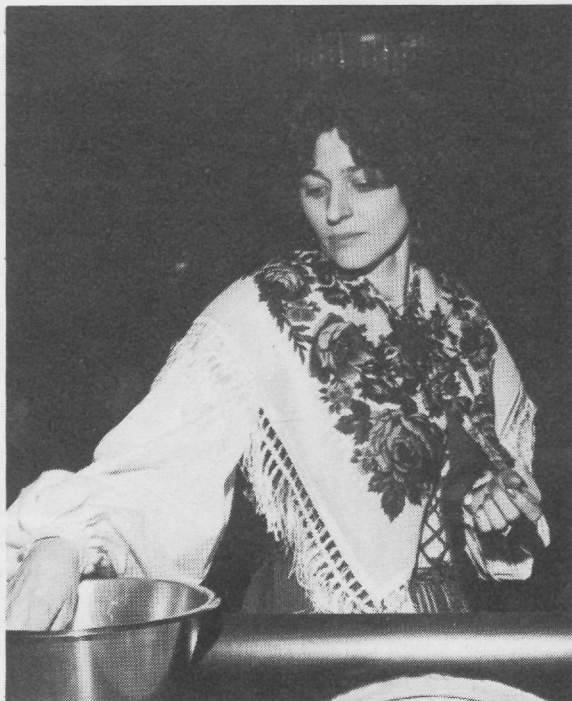
# PÅ ÅRSMÖTE

TEXT VIKTOR AMAN · FOTO RONNIE ERICSON



*Allsång sjunges under kaffegemenskapen*

*Lyckogudinnan drar lotterivinster*



SOV:s årsmöte ägde rum lördagen 17 mars i Eesti Maja i Stockholm. Som vanligt hade styrelsen i sin kallelse önskat alla estlandssvenskar hjärtligt välkomna. Alla estlandssvenskar kom visserligen inte, men vi 73 som hörsammat kallelsen kände oss välkomna och väl till mods, så snart vi kommit inom väggarna. Därute däremot var det kallt, alldeles orättfärdigt kallt med tanke på att "Mats med sitt långa skägg ska locka barnen under vägg". – Försök att leka under vägg i den nordanvinden!

Ett årsmöte ska ju vara det tillfälle, då styrelsen ställs till ansvar för vad den under året gjort eller försummat att göra. SOV:s mer än trettio årsmöten här i Sverige har aldrig ställt någon till elakt ansvar eller yrkat på "medbestämmande" i nutida mening. Därav kunde man kanske dra slutsatsen, att föreningen hela tiden kunnat glädja sig åt förträffliga styrelser; men det kan också tänkas att årsmötet inte velat bedröva de funktionärer, som i alla fall ställt upp för föreningen. Alla gillar vi ju föreningsarbete, om det utförs av någon annan. Därför är en plikttrogen

och kunnig funktionär en omistlig tillgång; det är ont om sådana. Ibland har vi haft svårt att få ihop till en ordförande t ex. Därför känns det också så sorgesamt varje gång denne skrämmer oss med att det för hans del är sista gången.

För det har ju gått bra hittills för styrelsen och föreningen. Vår förening är ett av de få företag i landet, som inte klagat över vikande konjunkturer eller kumulerande underskott. Någon höjning av medlemsavgiften behövdes inte i år heller. Och som man kan läsa i årsberättelsen, har föreningens medlemsantal rentav ökat och likaså antalet prenumeranter på Kustbon. Detta är mera än man hade vågat tänka sig på 1940-talet, då föreningen och tidskriften strax efter överflyttningen återupplivades för att ge vårt folk orientering under de första åren i Sverige.

Så valde vi en del styrelseledamöter. Hugo Mickelin omvaldes till ordförande för nästa år. Börje Nyman, som var i tur att avgå, och Manfred Hamberg, som varit adjungerad ledamot, förblev medlemmar av styrelsen;

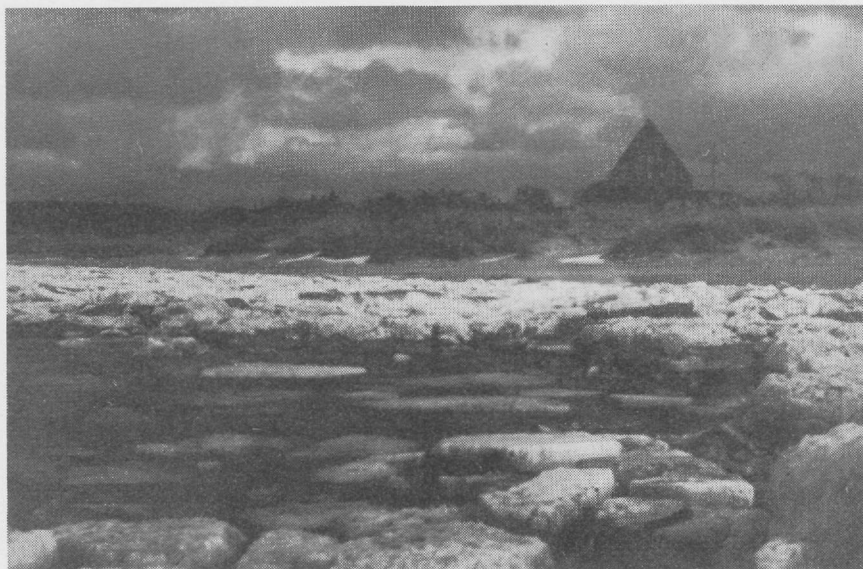
föreningens sekreterare Johannes Hammerman däremot såg fram emot en växande ordinarie arbetsbörda och fann det svårt att förena denna med föreningsuppdrag. Ny ledamot av styrelsen blev Karin Ericsson (f. Esp-ling).

Revisorerna omvaldes, och i valberedningen inträdde Johan Vallin ånyo, i st f Albert Vesterby.

Detta var den officiella delen, med klubba och protokoll. – Det var Elmar Nyman och Johannes Hammerman som skötte dessa. Brigitta Lorentz läste dikter av Pär Lagerkvist och Einar Malm, och så spelade hon piano, medan vi andra sjöng därtill. Och så drack vi kaffe med en sån där spiralbulle och med pirog. (Sido-anmärkning: Jag har aldrig på allvar satt mig in i hur en ärlig pirog bör vara konstruerad, men det som här i landet kallas pirog är ju bara en ihopvikt bulle med något murrigt i vikingen. Det däremot som "saia-naine" sålde i Hapsal på 20-talet under detta namn, det var andra bullar, det vet jag bestämt.)

Under tiden gick det omkring i all tysthet och såldes lotter. Sen blev det

## Hundra år sedan Sigurd Curmans födelse



*Ett av de bestående minnesmärken i Estland som förknippas med Sigurd Curmans namn är ruinerna av det forna birgittinerklostret utanför Reval. Under mellankrigstiden ledde han nämligen restaureringen av dessa ruiner. Än i dag reser sig den mäktiga kyrkgaveln mot himlen, synlig långt ut över havet. Detta är emellertid bara ett av vittnesbörden om de förbindelser Sigurd Curman hade med Estland. Hans insatser var många och gällde i första hand estlandssvenskarna.*

offentlig dragning med rökta skinkor och sånt. (Sido-anmärkning 2: Föreningen annonserar ofta om basturökta skinkor, men jag har inte kunnat komma underfund med var denna föreningens bastu ligger. Borde det inte stå i årsberättelsen?)

Tyst omkring gick också fotografen Ronnie Ericson, men nog lade man märke till honom alltid. Han knäppte förstås mest bemärkta personer, men ibland kom han så nära en själv, att man satt där i spänning – fast man inte låtsades om det förstås. Det kändes som om man vore en betydande person på ett viktigt sammanträde, och man fick en viss respekt för sig själv. Sånt känns angenämt.

Några som på sin tid blivit rikligen fotograferade är runöborna. Men så var Runö också ett märkligt samhälle. Tomas Dreijer visade en mängd intressanta bilder därifrån, de flesta tagna av förre kyrkoherden Gunnar Schantz.

Kvällen avslutades med Modersmålets sång.

V A

Den 29 april var det hundra år sedan Sigurd Curman föddes.

De estlandssvenskar som kom hit till Sverige åren 1940-44 minns honom

alla. Han engagerade sig personligen i praktiskt taget varje enskild estlandssvensks öden. Han arbetade outtröttligt för att skapa de inflyttade utkomstmöjlighet och drägliga levnadsvillkor, och han var mån om att alla skulle finna sig till rätta.

Men många av oss minns honom också från ännu tidigare år. Han hade nämligen redan under mellankrigstiden förbindelser med Estland och estlandssvenskarna; bl.a. var han inspektör för det svenska gymnasiet i Hapsal. Genom estlandsutskottet av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet gjorde han stora och bestående insatser, särskilt i fråga om det kulturella arbetet bland Estlands svenskar.

Som Sveriges riksantikvarie ledde han restaureringen av Birgittinerklostret i Pirita utanför Reval. Klosterkyrkans mäktiga gaveltriangel, som syns vida över havet, minner alltså om denna insats.

I år, de estlandssvenska jubileernas år, vill Kustbon bringa minnet av Sigurd Curman sin hyllning för det utomordentliga arbete han utförde för den estlandssvenska folkgruppen, både i trettioalets Estland och i fyrtioalets Sverige. E.L.

## S.O.V:s nya styrelse

**På sammanträde den 2 april 1979 konstituerade sig styrelsen enligt följande**

**Hugo Mickelin**, ordförande, Sågverksgatan 64, 122 41 Enskede, tel. 91 08 11

**Börje Nyman**, ställföreträdande ordförande, Trollsjövägen 4, 132 00 Saltsjö-Boo, tel. 715 80 24, arb. 34 91 30

**Karin Espling Ericsson**, sekreterare, Hjortv. 53, 194 00 Uppl. Väsby, tel. 0760/856 89, arb. 736 06 20

**Thomas Lorentz**, kassör, Ljusnevägen 42, 121 61 Johanneshov, tel. 49 33 76, arb. 781 90 00

**Göran Treiberg**, sammankallande i arkivgruppen och arbetsledare i arkivet, Krattvägen 8, 125 34 Älvsjö, tel. 86 96 34, arb. 716 92 90

**Tomas Dreijer**, sammankallande i byggrådsgruppen, Fyrverkarbacken 36, 112 60 Stockholm, tel. 54 25 34, arb. 47 28 90/91

**Manfred Hamberg**, sammankallande i org. gruppen, Rusthållarv. 67, 121 60 Johanneshov, tel. 48 43 65, arb. 767 01 10

**Arvid Nyman**, adj. i styrelsen i arkivfrågor, Slåntuneg 2, 181 48 Lidingö, tel. 765 02 39, arb. 15 08 80 H.M.

## ESTO 80 – esternas världsfestival –

Vi har tidigare, i mars- och juni-numret 1978, informerat Kustbons läsekrets om den förestående festivalen i Stockholm. Här nedan följer hittills planerade programdetaljer.

I anslutning till ESTO 80 kommer på Nordiska museet att anordnas en estnisk-estlandssvensk utställning av föremål som finns i museets samlingar.

De estlandssvenska samlingarna på museet är tämligen omfattande – tillsammans 1085 div. föremål – enligt en redogörelse som i Kustbons februarinummer 1960 lämnats av numera framlidne fil.dr Eerik Laid. Utställningen kommer att öppnas redan i maj 1980 och vara öppen

året ut, ev. längre. Under utställningens gång organiseras div. programverksamheter med estnisk-estlandssvensk anknytning.

I utställningskatalogen ingår en resumé över estlandssvenskarnas historia, författad av Viktor Aman. För utställningens organisering har bildats ESTO 80 folkkonstkomité, som f.n. består av nio personer, där estlandssvenskarna representeras av undertecknad. Museet har en internt bildad en arbetsgrupp, bestående av fyra personer med intendent Hans Medelius som utställningskommisarie och med Ingrid Bergman som huvudansvarig producent.

Esto 80 äger rum 5 till 13 juli 1980.

**Lördagen den 5 juli** inleds Esto-aktiviteterna med teater och skyttetävlingar.

**Söndagen den 6 juli** sker den officiella invigningen av Estoveckan. Det blir också en stor konsertgudstjänst och ytterligare en teaterföreställning.

**Måndagen den 7 juli** ägnas till stor del åt båtutflykter. De äldre åker ut bland skären och på Östersjön. De yngre kryssar runt under orkestermusik och dans i en särskild båt. Denna dag är i övrigt tillägnad sångarna. De sammanträder för diskussion och sång. De estniska krigsveteranerna samlas till kongress och festar om på kvällen.

**Tisdagen den 8 juli** är full av aktiviteter. Den estniska folkkongressen inleds, de estniska vetenskapsmännen kongressar och lärarna och skolfolket träffas för gemensamma överläggningar. På kvällen blir det en litterär-musikalisk sammankomst, gymnastikförevisningar, en teaterföreställning och Esto-bal i Stockholms Stadshus.

**Onsdagen den 9 juli** blir det fler

kongresser. Folkkongressen fortsätter, kvinnokongressen och agronomkongressen inleds. På Isstadion genomförs generalrepetitionen för den stora gymnastikfesten. Sporttävlingarna inleds på Stockholms idrottsplatser. På kvällen blir det ånyo teater och en solistkonsert.

**Torsdagen den 19 juli** blir det ungdomskongress samtidigt som idrottstävlingarna fortsätter. Det stora arrangemanget blir dock gymnastikfesten på Isstadion, som väntas bli fylld till sista plats.

**Fredagen den 11 juli** anordnas ett demonstrationståg. Det blir också generalrepetition inför sångfesten och gymnastikuppvisningar.

**Lördagen den 12 juli** hålls sångfesten med omkring tusen sångare. Det blir också mindre sångframträdanden. På kvällen genomförs en stor folkfest.

**Söndagen den 13 juli** avslutas Esto-veckan med en gudstjänst och en avslutningsceremoni.

För teaterföreställningarna har Stockholms Stadsteater och Scala-teatern (som finns i Estniska huset) bokats. Folkets hus används till konserterna. Massarrangemangen sker i

## Maria Lindström in memoriam



Sjuksköterskan och diakonissan Maria Lindström, "Rälbe Smes Mare" från Ormsö, har fått sluta sin långa jordiska vandring. Hon var vid sitt frånfalle 87 år. Sin utbildning till sjuksköterska och diakonissa fick hon vid diakonissanstalten Samariterhemmet i Uppsala. Några år innan hade hon genomgått en hemsjukvårdskurs i Helsingfors. Den praktik som fordrades för behörighet inom åldringsvården utövade hon i Östersund. För att förklaras behörig sjuksköterska av de estniska myndigheterna, avlade hon även estniska sjuksköterskeexamen i Tallinn.

Mässhallarna, som kan rymma upp till 20.000 personer vid behov.

Skansen blir antagligen platsen för estnisk folklöre under Esto-veckan, där vi hoppas att rågöbornas folkdanslag skall få uppträda. Stockholms kommun har också medgett att Kungsträdgårdens friluftsscenen får användas kostnadsfritt av Esto-arrangörerna.

De unga kommer att hålla öppet hus i Finska huset i Stockholm.

NK – varuhuset Nordiska kompaniet kommer att ordna särskild skyltning med anknytning till Esto.

Hugo Mickelin

(i anslutning till Eesti Päevaleht)

## Ett levnadsöde

**Anton Anders son Tegelberg, f. 6/2 1887 i Rickul  
Edvard-Anton Andersson, d. 4/5 1979 i Port Adelaide**

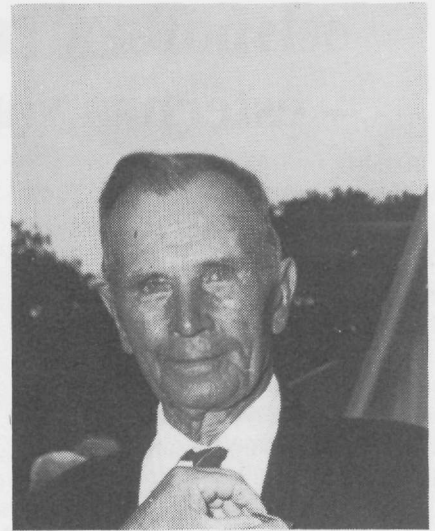
Här nedan följer en sammanfattning av en Rickul-pojkes liv och en berättelse om hans vandring ut i stora världen. Han är inte den ende estlandssvensken som varit med om att bege sig långt bort, de kan säkert räknas i tresiffriga tal, som från Estlands överbefolkade svenskbygder sökt sig till fjärran land, men sällan har någon hamnat så långt i söder som han – nämligen i Australien.

Våren 1904 begav sig Anton iväg hemifrån, från de stora skogarna där hans födelsehem låg ut till kusten för att där kunna komma ombord i någon potatisskuta, som gick utomlands. Med Vaudsborna kom han så till Helsingfors, som hade blivit närmaste målet för de unga män som ville ut i världen och se sig om. I Helsingfors fick han hyra på passagerarångaren s/s Avasaksa, som gjorde en triangeltur i Finska viken mellan Helsingfors, Petersburg och Reval under den isfria delen av året.

På hösten när Avasaksa lade upp

reste han i sällskap med några kamrater till Hull i hopp om att kunna komma till varmare länder. Han lyckades dock inte, utan fick ta det som stod honom till buds när kassan var i ebb. Enda möjligheten var norska nordsjöseglare, vars besättningar ofta mönstrade av på hösten för att slippa den besvärliga nordsjövintern.

Hösten 1905 råkade barskeppet "Hebe", som han mönstrat på, ut för en hård storm som vräkte riggen ombord. Hon hade i tre dygn flutit på trälasten innan männen siktade land vid skotska nordkusten och blev räddade.



På norska konsulatets bekostnad skickades besättningen via London hem till Norge, och Anton Tegelberg fick följa med som femte hjulet under vagnen. I Norge var det inga utsikter att få hyra så års, utan kaptenen på det havererade skeppet "Hebe" ordnade så att han fick gå vakt på de upplagda skutorna tills vårsäsongen i nordsjötrafiken började.

I december 1906 hade han turen att få mönstra på i "Concordia", en nyinköpt järnbark, som lastade golvträ för Australien och som på julaftonen avseglade från Olofjorden med destination Port Adelaide. Destinationsorten nådde han den 30 mars 1907. Efter att lasten hade lossats, började "Concordia" lasta för Kina. Då kom en hamnpolis, som själv var skandinav, och gav Anton det goda rådet att hoppa i land, för där var stor efterfrågan på erfaret sjöfolk. Polisen lovade ta hand om dem som hoppade av, tills lugnet var återställt. Anton och andre styrman lyssnade till det goda rådet, begav sig iväg till en adress de hade fått och blev väl omhändertagna där ända tills "Concordia" hade avseglat. Därefter kom de fram och började söka hyra i denna helt främmande värld. De mötte inte några större svårigheter, eftersom de flesta skepparna var skandinaver eller tyskar och själva troligen gjort på samma sätt någon gång för att komma i land.

Hemma i Rickul hade man en längre tid inte hört ifrån Anton, men så kom det ett brev, där det stod, att i det nya landet han hade kommit till var hyran

Marias liv har varit fyllt av en skiftande upppoffrande gärning för sina hjälpbehövande och lidande medvandrare. När den av frivilliga dagsverkare ombyggda klockargården på Ormsö togs i bruk som sjukstuga, blev Maria dess föreståndarinna. Sjukstugans utrustning kom direkt från Sverige.

Prästgårdens sädesmagasin, en byggnad som låg i vinkel med klockargården, ombyggdes också men till ålderdomshem med plats för tre bäddar.

Två nya institutioner hade så skapats på Ormsö. Givetvis var det Maria med sin speciella utbildning inom sjuk- och åldringsvården som kom att förestå dessa båda. Syster Maria blev också genast avlönad med ett arvode på 15 sv.kr. i månaden från Svenska Röda Korset. Hennes patienter tilldelade henne hederstiteln "Lilldoktorn" på grund av hennes skicklighet. Det var ofta en stor besöksfrekvens vid mottagningen.

Hon var även en tid sjuksköterska i Rickul på Nuckö.

Här i Sverige har Maria också varit verksam som sjuksköterska på olika håll ända tills hon pensionerades vid 67 års ålder.

Som pensionär kom hon in på ålderdomshemmet Blomsterfonden i Brännkyrka församling. Detta blev hennes sista jordiska hem. Där sjöng hon ofta andliga sånger för pensionärerna. –Det var en själavårdande gärning.

Jordfästningen förrättades av under-teknad i Uppståndelsekapellet där en stor skara estlandssvenskar och övriga deltog i Marias sista jordiska färd och berikade högtidsstunden.

Syster Marias gärning lever tacksamt kvar för släkt och vänner samt för alla som hon ägnat sin omvårdnad. Vi lyser ljus och frid över hennes minne!

*John Lindström*

dubbelt upp mot den norska och maten lika god som den Rickul-baronen hade på bordet. Och ingen behövde stå med mössan under armen för sin överhet som i det gamla landet.

När det började osa krig och all postgång bröts – rekommenderade brev kom tillbaka med anteckningen "adressaten okänd" – var kontakten med hemmet i Rickul slut. Det var 1914. Först hösten 1923 kom ett brev adresserat till "gamle far från din son Edvard-Anton Anderson". Det berättade att han nu seglade runt Australien som befäl samt var gift och hade barn. Förklaringen till namnändringen kom senare när han hade fått reda på att vi hade klarat oss genom krig och revolution, så att en ny brevväxling kunde komma igång. I nästa brev stod det att samme polisman, som tidigare rått honom att hoppa i land, hade gett honom det goda rådet att begära namnändring och söka medborgarskap i Australien. "En ryss åkte redan åt helvete", hade han sagt, "och om du inte vill göra honom sällskap, så lägg fortast möjligt in om medborgarskap. Jag ska hjälpa till vad jag kan att det går fort nu."

Ännu så sent som 1961 skrev han på svenska, fast den började bli lite sliten. Även hans hustru Anna var svenskättling men född i Australien. Hon dog redan 1945.

Under åren 1939-1945 var det åter avbrott i kontakten. Efter kriget lyckades vi emellertid med hjälp av en gammal adress nå honom när vi skrev härifrån Sverige. Brevet kom fram till honom, fastän han hade flyttat från Adelaide till Largs Bay.

Efter hans bortgång blev det fem vuxna barn med familjer, barnbarn och barnbarnsbarn kvar där i Australien som osedda släktingar.

Sitt sjömansliv fortsatte Anton Tegelberg-Anderson med tills han fyllde sjuttio. Då gick han i land för gott. Enligt det telegram som kom har nu den gamle vikingen efter 92 år av liv och äventyr gått till vila i hägnet av Australiens solbelysta jord.

*Alexander Tegelberg*

## Carl Blees

Carl Blees avled den 15 maj i Södertälje efter några månader av tärande sjukdom.

Carl Blees' namn frammanar för många estlandssvenskar minnet av sång och musik, av fängslade undervisning och glad samvaro i svenskbygderna under mellankrigstiden. Han var en i den grupp unga entusiastiska lärare, vilka fattade som en livsuppgift att sprida kunskap, kultur och glädje.

Carl Blees föddes i Höbring i ett kulturellt intresserat hem. Fadern – bonde på ett litet lantställe – hade aldrig fått möjlighet att skaffa sig en utbildning, men han gjorde vad han kunde för sina barn. Äldste sonen Nikolaus verkade som lärare i bygden och sedermera som svensk folksekreterare vid bildningsministeriet i det fria Estland, en syster och yngre bror genomgick folkhögskola. Av det stora antalet syskon var Carl yngst.

Sin utbildning utöver folkskolan fick Carl Blees till en början vid det estniska gymnasiet i Hapsal och sedan vid folkskoleseminariet i Nykarleby i Österbotten. På tjugotalet sökte sig unga estlandssvenskar gärna till denna finlandssvenska utbildningsanstalt, som inte bara gav gedigna kunskaper utan också utvecklade musikbegåvning på ett kanske mindre vanligt sätt. Dessutom fick eleverna från Estlands svenskbygder inblick i hur den finlandssvenska minoriteten tillvaratog sina kulturella möjligheter och utvecklade dem.

Den viktigaste delen av sin livsgärning kom han att utföra i sin hemsöcken Nuckö-Rickul, där han var lärare vid skolan i sin födelseby. Hans stora intresse för uppgiften och hans glänsande pedagogiska förmåga var allmänt kända. Ett nytt drag i undervisningen då var hans kramratliga förhållande till eleverna, något som egentligen var ett utslag av hans positiva och vänliga personlighet.

Inom körverksamheten spelade han en framträdande roll. Hans vackra och välskolade tenor fick alltid stå till tjänst i solopartier, i övrigt stödde han tenorerna i Anton Vesterbergs blandade kör, i Rosleps kapell i julottan, på



Birkas vid vackra sommarfester, på Rågö vid invigningen av museet osv.

Under kriget kom Carl Blees liksom de flesta andra estlandssvenskarna som flyktning till Sverige. Här fortsatte han sin lärargärning vid rikssvenska skolor och gick i pension 1970.

Många vackra minnen är förknippade med Carl Blees, för hans glada och humoristiska väsen, hans hjälpsamhet, hans gedigna pedagogiska gärning och hans sång. Det är all anledning att med tacksamhet erinra sig de dagar då han ännu var tillsammans med oss och spred sin glädje och värme bland sina många vänner.

*Edvin Lagman*

**De sista årens stämning återger Carl Blees i denna gripande personliga dikt.**

## Ensamhet

*Alla har gått, som stod mig så nära –  
alla är borta, alla de kära.*

*Ensamma dagar, nätter i vaka  
minns jag en tid, som ej fås tillbaka.  
Ensam jag vaknar,  
ingen mig saknar.*

*Tankarna går och kommer tillbaka.  
Borta är hon min trofasta maka,  
vilas i ro i tystnadens sköte.  
Saknadens suckar bidar ett möte.  
Långt bortom tiden  
anar jag friden.*

*Än lever minnet kvar genom åren,  
minnet av Helge, bleknad på båren.  
Grubblande stod vi då inför döden,  
tänkte på våra sällsamma öden.  
Namnlös var smärtan  
i sargade hjärtan.*

*Tre blev stora. De har sitt eget  
Ännu jag minns det tvekande steget  
ut i en värld, som barnen trådde –  
stretande tappert allt de förmådde.  
Hurdant är livet,  
som blev dem givet?*

*Har någon visa gömts i ert minne –  
någon jag sjöng, när kvällen var inne?  
Gungstolens gång till sovande stämma  
skänkte er ro till natten där hemma.  
Ville bevara  
er från alla fara.*

*Nu är ni borta. Ute bland vänner  
trivs ni förvisso. Sällan ni känner  
längtan till far. I tysthet jag beder:  
Dörren står alltid öppen för eder.  
Ingen kan gömma  
känslor så ömma.*

*Allt som vi drömt i ungdomens fägring  
det blir till slut en irrande hägring.  
Allt tar en ände, allt skall förlätas –  
allt blir till intet, allt kan begråtas.  
Allt i förening  
äger en mening.*

*Snart är min levnadsafton förliden.  
Må jag få kraft att utkämpa striden,  
som blir den sista. Mörker och dimma  
höljer oss ömt i dödskampens timma.  
Slut är då färden –  
bortglömd blir världen.*

*En sten med tvenne namn.  
Här vilar mor och far.  
Här sluter jordens famn  
det sista, som blev kvar.*

*S:tälje 1977  
Carl Blees*

EDVIN LAGMAN

## MED BARBARA ÖSTERUT

Med detta avsnitt lämnar vi Peder, Barbara och deras vänner. De kommer först att bosätta sig i Reval men flyttar sedan ut till kusten. 1340-talet är ett händelserikt årtionde i Estland, bl.a. reste sig esterna mot sina tyska herrar örjansnatten 1343. Denna händelse kom att få återverkningar även för svenskarna. Vid mitten av århundradet hemsöktes landet av "svarta döden", som slog till utan förskoning. Även våra vänner upplever detta – och drabbas. Men de finns också med i skeendet i en by som växer upp, de odlar jord, fiskar i havet, dränerar sina marker, älskar varandra – även sin nästas hustru – och får barn som fortsätter deras arbete. Tyvärr kan hela denna berättelse inte återges i Kustbon.

Nu hade natten fallit och stranden flöt ihop med vattnet. De två männen i båten måste bege sig hem. De hade ju en bra lång väg att gå genom skogen också och skulle upp tidigt. De önskade människorna ombord en god natt och lycklig resa till Reval. De lovade också att hälsa ryckhultfolket så snart det blev tillfälle.

Sista etappen av resan var snart till ända. De närmade sig Reval. Färden över havet ombord i koggen hade varit som ett helt liv i en avgränsad liten värld. Hos resenärerna hade i snabb följd drag fogats till drag, och personligheter med klara konturer framträdde. Barbara gick omkring överallt, nyfiken på allt. Med glada och handfasta skämt höll hon närgångna sjömän ifrån sig. Inför befälet betedde hon sig som en jämlike. Hennes ansikte hade fått många nya nyanser, och skrattrynkor syntes vid ögonen. Hon spann som en katt när hon såg Peder, hennes vak samma blick beundrade och beskyddade honom.

Thea trädde sakta fram ur sin oemärkthet. Första dagen, efter avresan från Visby, hade Marten blivit dålig, han hade inte tålt skeppets rörelser. Resolut hade Thea tagit hand om honom, sett till att han kommit till relingen i tid och inte orenat på däck och att han hade fått en skyddad plats att ligga på. Och hon hade börjat ställa frågor, först till Barbara, sedan till Peder. Hon frågade om resan, om fartyget, om landet som de var på väg till. Och hon kommenterade stillsamt och överraskande.

Men Marten hade redan från början varit som en öppen bok, där innehållet framställdes för läsarens öga och öra.

Hans sinne lag fanns beskrivet i ögonen och händernas sätt att röra vid tingen och fatta andras händer. Och främst i hans åtbörd när han lade sin arm om Theas axlar och talade med henne.

Peder tyckte att han hade fått goda färdkamrater, och han kände inte längre så mycket oro, resan var inte som en flykt nu längre.

Sista morgonen hade varit som en uppenbarelse. Solen gick ur havet utanför Spjutet, dimman över viken löstes upp, och en låg ö skymtade vid synranden. Koggarna gled långsamt genom sundet mellan ön och den smala udden, medan fiskarna rodde ut för att ta upp fångsten.

Fartygen fick hålla ganska långt mot norr, ut i öppna havet, för att komma förbi de farliga reven och grunden som gick ut från uddarna. Solljuset glänste över öarnas höga stränder som såg ut att vara byggda av jättestora flata hällar staplade ovanpå varandra. Som vid Visby. Stenarna var helt olika de grå och röda bergen därhemma.

Den gotländske färdmannen hade hållit sig för sig själv under resan. Stundom hade han tagit fram tavla och skrivdon och gjort anteckningar och beräkningar. Peder hade iakttagit honom med intresse. Det fanns ett stängsel omkring honom som inte syntes men som ändå inte gick att komma igenom.

När nu resan närmade sig slutet vaknade främlingen till insikt om det som fanns omkring honom. Hans själ fylldes tydligen av glädje, kanske också av minnesbilder och erinringar. Man såg på hans ansikte att han med ens fick lust att tala, att han måste förklara och berätta, kanske för att dela med sig av sin glädje, kanske också



för att för sig själv reda ut problem som han grubblat över.

Och han gick fram till Peder Ulvsson och sade:

–Det är en intressant stad vi kommer till. Det är också ett land som är mycket olikt vårt.

–Ja, sade Peder, det är just vad jag har trott.

Annat hade han inte att säga i denna sak. Men han behövde inte heller yttra sig mera. Gotlänningen frågade visserligen vad Peder och hans färdkamrater skulle göra i Estland, med det var säkerligen bara av artighet. Peder märkte hur hans svar gled förbi främlingens öra, och han kände att hans egen fråga var väntad:

–Har Ni varit i Estland förut? Vilket ändamål har Er resa?

Gotlänningen berättade.

Han var stenhuggare.

Han hade arbetat på Ösel och på ett par orter inne i landet. Han högg utsmäckningar till valv och portaler, han lockade fram ande och liv ur den hårda materialen, han blottlade stenens karaktär och innersta väsen. Stenen var inte död, den röjde de djupaste hemligheter, den sjöng under kyrkans valv, den var skaparens tanke i tingets beständigaste form. Gud talade till hedningarna genom kapitelens ornament och Sankt Nikolaus bild i Karja på Ösel, stenhuggaren sökte nya uttryck för hans stämna när han lät griffelns linjer bindas samman i mönster och figurer på tavlan. Han kände att hans livs stora verk väntade i de uppdrag han hade fått. Revals katedraler skulle bära hans rykte genom tider och över länder, från Domberget skulle hans skapelse blicka ut över vattnen.

Skapelsen, det var stenens förvandling under mejseln, skaparen, det var stenhuggaren. Skaparens tanke formades på tavlen, tanken materialiserades i stenfigurerna, figurenas former och ytor levde och andades och bar vittne om det eviga som fanns överallt, som antog oändligt många former, av vilka stenen var en, en av de djupaste.

Peder lyssnade.

Han kände hur stenhuggaren lät skaparrollen glida från Guds finger till stenhuggarens mejsel, andens uppenbarelse från genesis skapelseplan till griffelns gång över tavlan. Han fann ingen tolkning av detta fenomen i de

skrifter han hade läst, det levde vid sidan om det onda och goda, det var en spänning och dess utlösning hos en ande som Gud hade gjort ett undantag för. Det var sådana andar som talade genom Notre Dames djävulsansikten och änglafigurer, genom Vreta klostrets valvbågar, genom linköpingsdomens Kristus- och apostlagestalter. Dessa undantagsandar hade fått till uppgift att i påtaglig och beständig materia visa människorna Guds och tillvarons hemligheter och komplicerade relationer, de väldiga länkarna i tidens kedja, den förbittrade kampen mellan de två makterna det evigt blivande i förvandlingens mönster.

Så kunde man se på stenhuggaren och hans verksamhet.

För Barbaras blickar gestaltades han emellertid på ett annat sätt: en ganska välnärd, välklädd man med ett något krokigt högerben och tung gång, runt ansikte och gutniskt språk.

Koggen drejade bi och låg stilla. En liten farkost närmade sig från en ö om babord. Den kom upp långsides och sjömännen firade ner en lejdare. Upp klättrade en man med klarblå ögon och yvigt skägg. Ögonen och skägget var det första man såg när hans huvud stack upp över relingen.

Kaptenen ombord tog själv emot honom och visade honom all vördnad. Den skäggige hälsade med värdighet på sjömäns vis, tog kaptenen i hand och gick därefter upp i akterkastellet, där han intog kaptenens plats och ledde koggens manövrering.

Barbara följde hans förehavanden med spännt intresse. Frågande såg hon på Peder: vad nu då, ska kaptenen inte få styra längre?

Nej, kaptenen kände inte till alla stenar och grund här, men det gjorde den blåögde och skäggige.

Så seglade de in mot Reval som steg högre och högre ur havet. Efter dem kom de andra koggarna.

Gyttret av hus började skönjas. Över dem reste sig tinnar och torn. Ovanför staden på en klippa framträdde en borg mot den ljusa himlen, ett högt krenelerat torn stod till höger, höga murar löpte längs klippans kanter.

Österut blev stenarna högre. Men det var inte berg som gick upp och ner,

utan en jämn linje ovanpå en strandklint. Bukten svängde i en vid båge från väster till öster. Man kunde se att det var vit sandstrand hela vägen. Till höger låg små öar alldeles intill fasta landet, och vinden avtog när de kom bakom dem.

Då nu koggen gjorde sig redo att lägga till i Revals hamn blev Peder medveten om sin ovissa situation. Vart skulle han och hans färdkamrater vända sig, när de stigit i land? Var skulle de få husrum, var skulle de börja söka arbete?

Det tog en god stund att manövrera in koggen till bryggan. Kaptenen hade åter tagit befälet, och lotsen med det stora skägget hade gått ner och stod och väntade på att få gå i land.

Peder såg på hans ansikte att det var en människa som man kunde tala med, och han gick fram och hälsade på honom. Det visade sig att han var svensk, liksom nästan alla andra på ön därute var. Lotsen undrade vad de skulle göra, om de hade ordnat för sig för framtiden.

Nej, det hade de inte, men det skulle ju finnas goda utsikter, hade de hört.

Åjovars, det var inte så illa, det fanns arbete, det gjorde det visst, men i skrån, där satt tyskar och styrde, och de släppte inte gärna in andra. Fast svenskar accepterades ju. Svenskarna var många i Reval, det var många hantverkare bland dem. Han kunde hjälpa till litet om de ville, så att de kom i gång. Sedan skulle det nog bli lättare. Reval var ju en stor stad, här fanns det möjligheter, det hade de rätt i. Och Peder som hade varit i Paris och var en lärd man, det skulle nog gå. Kanske måste de i början hålla till godo med enkla sysslor bland folk som inte var så höviska i sättet. Men det gällde att komma i gång. Bara de väntade på kajen tills han hade ordnat affärerna med kaptenen, så skulle han se vad han kunde göra.

Peder och hans kamrater tog farväl av stenhuggaren, som fattade Peders hand och höll den kvar.

Han sade:

–Ni måste komma och se. Jag ska göra en berättelse i sten som ingen har sett förr.

Sedan gick de i land i Reval.

# FAMILJENYTT

## DÖDA

Maria Appelblom, född Vikström den 26 mars 1894 på Ormsö, avled den 3 mars 1979 i Stockholm.

Gertrud Ekedahl, född Ahlström den 28 nov. 1914 på Ormsö, avled den 27 dec. 1978 på Gotland.

Anders Gärdström, född den 31 okt. 1909 på Ormsö, avled den 1 april 1979 i Huddinge.

Helena Jäger, född Strandberg den 29 juli 1916 på Runö, avled den 18 mars på Lidingö.

Leopold Luther, född den 30 juni 1904 på Nargö, avled den 25 april 1979 i Öregrund.



Min innerligt  
älskade Make

**Anders Ahlström**

\* 10/10 1908

† 21/3 1979

Sörjd och saknad av  
mig, syster, övrig släkt  
och vänner.

KATARINA

*Jag får möta dem jag  
älskat  
Som här rycktes ur min  
famn.  
Se dem uti härligheten,  
Och där kalla dem vid  
namn.*



Vår käre far  
och morfar

**Carl Blees**

\* 11/10 1905 i Höbring, Estland

† 15.5 1979 i Södertälje

Innerligt sörjd och saknad

Lilian och Sven-Eric

Rolf o. Ove

Synnöve och Bengt

Björn o. Eva

Kenneth och Berith

Conny

Syskon, släkt och vänner.

Jordfästningen ägde rum i  
Södertälje gravkapell  
fredagen den 1/6.



Vår kära Mor  
och Mormor

**Katarina Ahlblom**

\* 30/4 1912

† 23/2 1979

har lämnat oss

Alida Sigfrid

Annika

Syster Maria

Broder John

Övrig släkt och vänner

*När Far gick bort  
så ensam blev Din strid,  
nu kära Mor har även Du  
fått frid.*

*Sov kära två, som trofast  
delat livets öden  
i gravens ro förenade  
i döden.*



Vår kära

**Katarina Liljebäck**

f. Rosenqvist

\* 23 april 1891

† 23 april 1979

Barn

Barnbarn

*O ljuvliga land,  
Där gråten ej rinner som  
timglasets sand,  
Där rosen ej vissnar, där  
fågeln ej dör  
Där lyckan är klar som  
kristall, men ej skör,  
Där intet skall fattas, blott  
sorgen som tär  
och plågar oss här.*



Min älskade Maka,  
vår kära Mor och Mormor

**Alide Stenberg**

Född 5/12 1915

har hastigt lämnat oss i stor

sorg och saknad

Eskilstuna den 26 mars 1979

GOTTFRID

Edit, Algot

Barnbarnen

Övrig släkt och vänner

*Tom är platsen i hemmets  
vrå*

*Tung är vägen att ensam  
gå*

*Tack kära Maka, vila i  
frid*



Vår kära Mor  
Mormor och Farmor

**Katarina Ahlberg**

\* 2 juni 1882

† 18/1 1979 i Bromma

har fått flytta till sitt himmelska hem.

Sörjd och saknad av oss,

övrig släkt och vänner

samt Filadelfiaförsamlingen

i Stockholm.

MARIA AGNETA

HANS och LJUBA

KARIN och KONRAD

LYDIA och JANNE

AXEL och MARIANNE

Barnbarn

Barnbarnsbarn

*Tack kära Mor  
för de tusen stegen  
För oss i världen  
Du trampat har  
Du gick den längsta,  
den tyngsta vägen  
Och alltid redo  
att hjälpa var.*



**Johannes Broman**

vår käre

\* 27/6 1898 på Ormsö

† 20/3 1979 i Stockholm

GERTRUD

AGNETA och

LARS-EDVIN

Jan

INGER och LARS

Lena Ulrica

Broder och Svägerskor.

Övrig släkt och vänner.

*Är det vår i  
himmelriket?  
Växer hästhovar i diket?  
Hör jag själaringsing  
hemma i vår by?  
Herren Gud på porten  
gläntar  
vinkar åt mig, ler och  
väntar,  
när jag kommer på en  
vårlätt sommarsky.*



Min innerligt  
älskade Make  
vår käre Far

Morfar och Farfar

### Johannes Friberg

\* 2/10 1902 på Ormsö

† 18 mars 1979 i Stockholm

Innerligt sörjd och saknad

KATARINA  
ELLEN och AXEL  
AXEL och BRITT-INGER  
MARIANNE och KJELL  
Barnbarnen  
Syskonen  
Övrig släkt och vänner.

*Vi hann ej säga Dig  
farväl*

*Ty döden kom så fort*

*Men låt oss säga Dig ett  
tack*

*För allt vad gott Du gjort*



Min älskade Make  
vår käre Far och Morfar

### Anders Fällin

\* 9/10 1902

har lämnat oss i stor  
sorg och saknad.

MARIA  
BARN  
Barnbarn  
Barnbarnsbarn  
Syskon  
Släkt och vänner

*Ett strävsamt liv har  
slocknat ut*

*En flitig hand har  
domnat*

*Din arbetsdag har nått  
sitt slut*

*Ditt trötta huvud  
somnat*

*Du hann ej säga oss  
farväl*

*Ty döden kom så fort  
Men låt oss säga Dig  
vårt tack*

*Vid evighetens port*

## Bemärkelsdagar

### 90 år

Elisabeth Maria Nakus, född Kühn den 21 aug.  
1889, Nargö

Julie Vesterblom, född Johansson den 24 aug.  
1889, Nuckö



Vår kära

### Lovisa Strömkvist

född Westerberg

\*11 juni 1891 i Rickul

har flyttat hem till det himmelska  
hemmet. Sörjd och saknad men i ljust  
minne bevarad.

Torshälla den 2 febr. 1979

### SYSKONBARNEN

*Lugna hem efter stormiga  
färden*

*Ljusa mål för min längtan  
och tro*

*Sköna land i den  
himmelska världen*

*Ljuva hem där jag evigt  
får bo.*



Min älskade Make  
Vår käre Far och Farfar

### Lars Svärd

\* 12 april 1897

har idag stilla insomnat,  
i ljust och tacksamt minne  
bevarad.

Nynäshamn den 30 mars 1979

### MARIA

Axel och Margareta  
Sven och Rose-Marie  
Johannes och Raiili  
Barnbarn  
Barnbarnsbarn  
Bror  
Övrig släkt och vänner.

*Sakta kom döden*

*Den kom som en vän*

*Den räckte Dig handen*

*och förde Dig hem.*

### 85 år

Agneta Andersin, född den 8 aug. 1894, Ormsö  
Mathilda Ribon, född Mathiesen den 17 aug.  
1894, Nuckö

William Wirén, född den 11 sept. 1894, Reval  
Leo Blee, född den 16 sept. 1894, Nuckö  
Nadja Suurvee, född Wassiljev den 29 sept.  
1894, Reval

### 80 år

Julia Rosalie Stenberg, född den 5 juli 1899,  
Rickul

Maria Lagman, född den 6 juli 1899, Rickul  
Aline Greis, född Brus den 26 juli 1899,  
Odensholm

Mathilda Schönberg, född Stahl den 11 aug.  
1899, Rickul

Jacob Nordgren, född den 14 aug. 1899, Runö  
Sofia Treiberg, född den 15 aug. 1899, Rickul  
Katarina Aspelin, född Notman den 16 aug.  
1899, Ormsö

Alfred Sydman, född den 20 aug. 1899,  
Rågöarna

August Besterman, född den 23 aug. 1899,  
Rickul

Herman Borrman, född den 22 aug. 1899,  
Rickul

Elisabeth Elfvingren, född Ringberg den 26  
aug. 1899, Rågöarna

Gertrud Lindström, född Appelblom den 26  
aug. 1899, Ormsö

Johannes Sedman, född den 28 aug. 1899,  
Nuckö

Maria Benholm, född Förberg den 15 sept.  
1899, Ormsö

### 75 år

Pauline Schönberg, född Schönberg den 6 juli  
1904, Rickul

Alexander Viksten, född den 8 juli 1904,  
Nuckö

Robert Vesterholm, född den 9 juli 1904,  
Nuckö

Erik Stahl, född den 10 juli 1904, Rickul

Rosette Sydman, född Grönlund den 11 juli  
1904, Rågöarna

Amalie Engbusk, född Eikelman den 16 juli  
1904, Nuckö

Martha Romanov, född Simonsson den 20 juli  
1904, Nuckö

Johannes Kalda, född den 22 juli 1904, Reval  
Mathias Branten, född den 24 juli 1904, Rickul

Hans Alberg, född den 6 aug. 1904, Ormsö  
Jakob Strömkvist, född den 7 aug. 1904, Rickul

Katarina Asplund, född Liljeros den 24 aug.  
1904, Ormsö

Johan Selin, född den 2 sept. 1904, Ormsö

Marta Helena Palundi, född Westerbusch den  
4 sept. 1904, Rickul

Ida Johanna Simonsson, född den 8 sept. 1904,  
Nömme

Herman Magnusson, född den 9 sept. 1904,  
Rickul

Helmut Rahu, född den 18 sept. 1904, Reval

Anton Österman, född den 19 sept. 1904,  
Rickul

Anton Österman, född den 19 sept. 1904,  
Rickul

Maria Asplund, född den 23 sept. 1904, Ormsö  
Anders Söderlund, född den 30 sept. 1904,  
Ormsö

## 70 år

Pauline Åkerblad, född Dyrberg den 6 juli  
1909, Rickul  
Alide Barud, född Tegelberg den 13 juli 1909,  
Nuckö  
Alide Treiberg, född Heyman den 30 juli 1909,  
Rickul  
Katarina Ahlkvist, född Fällman den 4 aug.  
1909, Ormsö  
Elvine Jöers, född Branten den 4 aug. 1909,  
Rickul  
Alfred Heldring, född den 11 aug. 1909, Rickul  
Gerda Adele Sjölund, född Laan den 26 aug.  
1909, Rågöarna  
Johan Sjöström, född den 26 aug. 1909, Ormsö  
Hilda Koinberg, född Brun den 31 aug. 1909,  
Nuckö  
Alide Olsson, född Ringberg den 1 sept. 1909,  
Rickul  
Marta Blees, född Thomsson den 3 sept. 1909,  
Rickul  
Sigrid Ingeborg Szabo, född Strandberg den 4  
sept. 1909, Reval  
Alexander Magnusson, född den 5 sept. 1909,  
Rickul  
Sofia Thomsson, född Blees den 9 sept. 1909,  
Nuckö  
Adele Miranda Aman, född Kruutman den 10  
sept. 1909, Nuckö  
Katarina Wallin, född Åkerman den 12 sept.  
1909, Ormsö  
Lovisa Seeman, född Koinberg den 24 sept.  
1909, Nuckö  
Elmine Salmerine Kägi, född Ottosson den  
26 sept. 1909, Karuse  
Anders Thomsson, född den 29 sept. 1909,  
Ormsö  
Paul Kүүts, född den 30 sept. 1909, Reval

## 60 år

Verner Pöllupüü, född den 25 juli 1919, Reval  
Johan Blomman, född den 6 aug. 1919, Ormsö  
Edvard Grundsten, född den 9 aug. 1919,  
Ormsö  
Juta Maimu Pürge, född Nyman den 9 sept.  
1919, Reval  
Johannes Herman Hammerman, född den 10  
aug. 1919, Ormsö  
Alexander Nyholm, född den 16 aug. 1919,  
Ormsö  
Anders Appelblom, född den 19 aug. 1919,  
Ormsö  
Magdalena Fagerlund, född Vikstrand den 11  
sept. 1919, Runö  
Armilde Johanna Konga, född Hansson den  
14 sept. 1919, Nuckö  
Johan Landman, född den 16 sept. 1919, Ormsö  
Hilda Borrman, född Truvert den 23 sept. 1919,  
Rickul  
Eduard Malm, född den 24 sept. 1919, Vippal  
Arnold Valentin Puuström, född den 25 sept.  
1919, Nargö  
Johan Hjalmar Städ, född den 25 sept. 1919,  
Ormsö  
Tomas Dreijer, född den 26 sept. 1919,  
Runö

## KUSTBON lyckönskar alla födelsedagsbarn

# Glad midsommar till hela läsekretsen

## Red.

*Gör dagen oss lång, gör natten oss klar,  
lät duggrejn varma nedfalla,  
och locka till sång, den fågel som har  
tyst varit vinteren kalla.*

*Lät klinga, lät springa  
mång hjon, mång par,  
lät fröjdas människor alla.*

Lars Wivallius

Johannes Massalin, född den 28 sept. 1919,  
Ormsö

## 50 år

Elna Irene Abrahamsson, född Stahl den 4 juli  
1929, Rickul  
Helga Mäemaa, född Laving den 10 juli 1929,  
Nuckö  
Hilma Elvira Törnbrant, född Notman den 12  
juli 1929, Ormsö  
Lennart Strömkvist, född den 12 juli 1929,  
Rickul  
Ester Gunhild Liljebäck, född Lindblom den  
13 juli 1929, Ormsö  
Reinhold Schönberg, född den 14 juli 1929,  
Rickul  
Sten Gottfrid Vesterblom, född den 21 juli  
1929, Ormsö  
Anders Ivar Enkel, född den 25 juli 1929,  
Ormsö  
Ester Wahlberg, född Sjöman den 28 juli 1929,  
Ormsö  
Harry Schönberg, född den 29 juli 1929,  
Rickul  
Hilma Nyman, född den 30 juli 1929, Nuckö  
Valev Zeisig, född den 31 juli 1929, Vippal  
Ulla Ingeborg Ek, född Hedenström den 3  
aug. 1929, Ormsö  
Agnes Sjösten, född Vesterby den 3 aug.  
1929, Rickul  
Nils Kehlman, född den 11 aug. 1929, Hapsal  
Helga Lindberg, född Treiberg den 12 aug.  
1929, Rickul  
Sven Lindström, född den 17 aug. 1929,  
Rickul  
Gunnar Alrik Storm, född den 17 aug. 1929,  
Ormsö

Algot Holm, född den 20 aug. 1929, Ormsö  
Greta Josefina Fridefors, född Lindqvist den 21  
aug. 1929, Rågöarna  
Elvine Maria Carlborg, född Stenros den 23  
aug. 1929, Ormsö  
Hilja Mänd, född Vinter den 24 aug. 1929,  
Korkis  
Algot Lars Grundström, född den 25 aug.  
1929, Ormsö  
Maria Ingeborg Gilbert, född Enkel den 26 aug.  
1929, Ormsö  
Ilse Ludmilla Rosen, född den 3 sept. 1929,  
Nargö  
Axel Gottfrid Fällman, född den 5 sept. 1929,  
Ormsö  
Alvar Valfrid Boman, född den 7 sept. 1929,  
Rickul  
Inga Hallman, född den 11 sept. 1929, Rickul  
Hellen Karlsson, född Läck den 12 sept. 1929,  
Dagö  
Verner Leander Vesterholm, född den 12 sept.  
1929, Rickul  
Erik Berensson, född den 13 sept. 1929, Runö  
Karl Helge Falk, född den 14 sept. 1929, Runö  
Elvine Adele Blad, född Sjöman den 16 sept.  
1929, Ormsö  
Agnes Jansson, född Sekobon den 16 sept.  
1929, Nuckö  
Emil Bergström, född den 20 sept. 1929,  
Ormsö  
Maimu Gunhild Engman, född den 27 sept.  
1929, Nuckö  
Einar Gjärdman, född den 27 sept. 1929,  
Nuckö  
Helga Ingeborg Spillman, född Espling den  
28 sept. 1929, Rågöarna  
Johannes Dagner Fagerros, född den 29 sept.  
1929, Ormsö